

שזיתי ה' לנגדי תמיד

מילון ערכים בארמית

תכלית חיבור זה, לבאר
לשון הארמי, ולהראות את
שורשו בלשון הקודש

ממחבר סדרת הספרים
בלבבי משכן אבנה

לקבלת העלון השבועי בדוא"ל
יש לשלוח בקשה לכתובת:
bilvavi231@gmail.com

לקבלת העלון השבועי בפקס
יש לשלוח בקשה לפקס המערכת:
03-5480529

כל המעוניין לסייע בליקוט
חומרים אלו, וכן בעריכתם
והגהתם,
נא לפנות למערכת בכתובת
bilvavi231@gmail.com

ללקיחת חלק בהוצאות הגדולות
של הדפסת הספרים לזיכוי
הרבים
ניתן לתרום במערכת הטלפונית:

מרכז הצדקה
ישראל: 1-800-28-28-28
USA +972-2-5025580

יש לציין מספר קרן:

© כל הזכויות שמורות

קו ישיר לשמיעת
שיעורי מורנו הרב שליט"א
ב'קול הלשון':
ישראל 073.295.1245
USA 718.521.5231

מערכת 'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
פקס: 03-5480529
ת.ד. 34192 ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

תוכן

אארא	ז	אבלינא	לו	אדד	ס
אבא	ח	אברקין	לז	אדרא	סא
אבולי	י	אבינתא	לח	אדרזדא	סג
אבוורנקא	יב	אבוברואה	לט	אדריבא	סד
אבובא	יג	אבץ	מ	אדריכל	סה
אביק	טו	אגא	מב	אדרבלין - אדרבליס סו	
אבוקה	טז	אגב	מג	אדריאנטין	סח
אבונגרי	יח	אגדה	מד	אנדרוגינוס	סט
אבקתא	יט	אגה	מה	אדך-אידך	ע
אבש	כא	אגודל	מו	אידלי	עא
אברוורי	כב	אגורה מח		אידן	עב
אברומא	כד	אגרת	מט	אדן	עג
אברנים	כו	אגטרגטייא	נא		
אבסקנטה	כז	אגריקוס - אגרטוס	נב		
אברזין	כח	אגס	נג		
אבץ	ל	אידוי	נד		
אבע	לא	אדל	נה		
אביבית	לג	אדב	נז		
אבינוס	לד	אדר	נח		

פתיחה למילון ארמי

אמרו חז"ל (ב"ר, עד. ילק"ש, דניאל, פ"ב, רמז תתרס) א"ר שמואל בר נחמני, אל תהי לשון ארמי קלה בעינך, שבתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שהקב"ה חלק לו כבוד, בתורה (בראשית, לא, מז) יגר שהדותא, בנביאים (ירמיה, י, א) כדנה תאמרון, בכתובים (דניאל, ב, ל) וידברו הכשדים למלך ארמית. ואמרו (ספרי, וזאת הברכה, שמג) ואתה מרכבות קדש, זה לשון ארמי. ועוד מצינו הרבה בדברי חז"ל שמילים מסוימות בתנ"ך הם מלשון ארמי.

וכתב הרמב"ם (גירושין, פ"ד, ה"ח) וז"ל, אם היה מקצת הגט כתוב בלשון ומקצתו בלשון אחרת, פסול, עכ"ל. וכתב הרמ"א (שו"ת הרמ"א, סימן קכז-קל) שאם הגט כתוב חלקו בלשה"ק וחלקו בלשון ארמית, גט כשר הוא, מפני שלשון ארמית חד הוא עם לשה"ק (ועיין שבת, קטו, ע"ב).

ואמרו (סנהדרין, לח, ע"ב) ואמר ר' יהודה אמר רב, אדה"ר בלשון ארמי ספר. ועיין פרדס יוסף (בראשית, ב, ז) מדוע סיפר בלשון זו. וכתב המהר"ל (שם) וז"ל, האדם בשביל שכולל היה כל לשון שהיה יוצא ממנו, לא היה ראוי לו לשון פרטי, אך היה לו לשון ארמי אשר אינו לשון, ולא ניתן לשון ארמי לאומה פרטית, עיי"ש. ואמרו (סנהדרין, כא, ע"ב) אמר מר זוטרא ואיתימא מר עוקבא, בתחלה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשה"ק, חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית ולשון ארמי, עיי"ש. ואמרו (סוטה, לג, ע"א) ואין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. עיין רא"ש (ברכות, פ"ב, סימן ב).

ולשון זה יש להשתמש בו לדינא בכל שבוע, כמ"ש (ברכות, ח, ע"א) לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום. ועיין לדינא בשו"ע, או"ח, סימן רפ"ה, סעיף ב' (ועיי"ש שיש שס"ל שסגי בכל פרוש ולא דוקא רמית).

וכתב מהרח"ו (עץ הדעת טוב, כי תבא) וז"ל, הנחש הרמאי הנקרא ארמי (רמאי - ארמי, אותיות שוות), עכ"ל. והוא פיתה לאכול מעץ הדעת. וכתב בלקוטי מוהר"ן (תורה יט) וז"ל, ועץ הדעת שיש בו שני כחות שהן טוב ורע, הוא אמצעי בין לשון הקדש, שהוא אשה חכמה שכלו טוב, ובין לשון של ע' עממין שכלו רע. ועץ הדעת טוב ורע זה לשון תרגום, שהוא אמצעי בין לשה"ק ובין לשון של ע' עממין. ולשון עממין כשרוצים לינק מלשה"ק, אי אפשר להם לינוק אלא ע"י לשון תרגום וכו'. ועיקר בנינה ושלמות לשה"ק אינו אלא ע"י שמפילין הרע של התרגום ומעלין את הטוב שבתרגום לשה"ק, שע"ז נשלם לשה"ק, עיי"ש.

וזהו תכלית החיבור להפיל הרע של התרגום, ולהעלות הטוב שבתרגום ללשה"ק, ולהשלים לשה"ק. וע"י בירור התרגום נגלה בחינת פרו ורבו בלשה"ק, והיינו פרו ורבו בתורה אור. ועי"ז מצטרף הטוב שבעץ הדעת לעץ החיים.

ובעומק, שורש הרע ביסוד העפר, פ-רע. ולשון ארמי המתוקן הוא צירוף של א - אש, ר - רוח, מ - מים, י - יחד, ללא שורש הרע שבעפר, ודו"ק.

ועל לשון ארמית אמרו, יפת אלקים ליפת והוא ישכון באהלי שם, וכמ"ש (לקח טוב, נח, ט, כז) יפת אלקים ליפת, על שם יפת הרחיב לו הקב"ה, לשון ארמי הוא פותיה, הרחיבו, ע"כ. דלשון ארמית הוא "ההרחבה" של לשה"ק. אולם אינו יכול לבאר כדי צרכו לעצמו את לשה"ק והתורה (עיין מגילה, ג, ע"א), אלא נצרך חיבור ושילוב של הארמי בלשה"ק.

וזהו תכלית חיבור זה, לבאר לשון הארמי, ולהראות את שורשו בלשון הקודש.

אארא

כנ"ל שהוא ראשון מפני שהוא לשון קללה), דת"ק סבר אלף אלף דאאזרך לא מיחייב, ור"ש סבר דכיון דאיתיה בגלטורי בעלמא חייב. ופרש"י שם וז"ל, שהם שתי אותיות מתיבה גדולה, אבל לא מצינו שהיא תיבה קטנה בכל המקרא. כיון דאיתא בגלטורי - קמעות וכתבים של מכשפות ושל שמות קורין בלשון לטי"ן של מינין קלוטרוס, ורגילין סופרים לכתוב בהם תיבות של שתי אותיות, ואינם תיבות במקום אחר, עכ"ל. וכתב בשיטה לתלמיד הר"ן (שם) וז"ל, פירוש לפירושו, שאין אתה יכול לעשות מהן שום שם ופעולה, ולאפוקי חח מחחים, דבכי האי גונא מחייב משום דחח הוי תיבה, עכ"ל. ובערוך ערך אא כתב וז"ל, כותבין אא, במקום אמן אמן, עכ"ל.

ובתמצית העולה מן הסוגיא, כתב בחידושי רע"א (שם) וז"ל, דהש"ס בעי לומר דר"ש מחייב אף באא דאאזרך, ודחי לה, וא"כ למסקנא לא מצינו מאן דמחייב באא, וכן פסק הרמב"ם (פי"א הלכה י"ג מהלכות שבת),

לפנינו אין צירוף אארא, ואין צירוף של אא כלל, אולם בגירסת הערוך ישנו, בגמ' בביצה (לא) ובעירובין (לד), ולפניו כתוב אארא, כמו שציין בהפלאה שבערכין.

ופירש בערוך (ערך אארא) וז"ל, לבנים סדורים אחד ע"ג חבירו, ואינן בנויין. וכל דבר שסדור זה אצל זה או זה ע"ג זה, בלשון פרסי קורין אארא, עכ"ל.

והבן שאין צירוף גמור בלשון הקודש של א-א, כמילה גמורה, אלא כמו שנאמר, אאר (בראשית, יב, ג), אאזרך (ישעיה, מה, ה), אאריך (שם, מח, ט), אאסף (מיכה, ב, יב), אאמין (איוב, ט, טז), אאמצכם (שם, טז, ה), ואאפלך (שם, לג, לג). כי עיקר צירוף אותיות מתחיל בא-ב, והיינו שיש שוני בין תחילתו להמשכו, והבן

והנה אמרו לגבי כתיבת אותיות בשבת שחייב מדין כתיבה (שבת, קג, ע"ב), וכי תימא, אלף אלף דאאזרך איכא בינייהו (ולא נקטו דאאר

כפולות דגושות ורפויות. והנה, ב-ב ג-ג וכד', הם אותיות כפולות ממש, אולם מנצפ"ך הם אותיות כפולות אולם בשוני בין אמצע מילה ובסופה וצורתם שונה. ואותיות כ-פ יש בהם הכפלה מדין בג"ד כפר"ת דגושות ורפויות, וכן הכפלה מדין מנצפ"ך, והבן.

והבן שתחילת הכפלת אותיות באות ב', ב' דגושה ורפויה, אולם א' אינו בר הכפלה, כי סוד א - אחד, יחיד, ודו"ק.

ובעומק, אא, הוא השמעת קול שקודם לאותיות, ודו"ק היטב. וכמ"ש בערוך (שם) וז"ל, א"ב, ביאור קלטורין בלשון יוני שלוחי ב"ד, וכרוזים להקהיל את העם ולעוררם לשמוע, קוראים בתחלת דברים בקול גדול אא, עכ"ל.

הכותב אות כפולה פעמים, והוא שם אחד, כמו דד תת, חייב, משמע להדיא דדוקא כה"ג, אבל אא פטור, וכמ"ש הה"מ שם, עכ"ל. ועיין דברי יחזקאל (סימן ד).

והנה שורש כל צרופי האותיות, הם רל"א שערים פנים ואחור, צירוף של כל אות עם כל אות, אולם לא עם אות שווה לה. ושם ישנם צרופים שיש בהם משמעות שכלית מושכלת ומובנת, וישנם שלא, כי בעולם דידן אין לנו השגה בכל שורשי צרופי אותיות. ובהתפשטות נעשו צרופי אותיות שוות כמ"ש הרמב"ן, גג, דד, חח, סס, רר, שש, תת. אולם זהו רק ב"התפשטות" האותיות ולא בשורש, כי בשורש אין צירוף של אותיות שוות. ושורש אותיות שוות הוא בבג"ד כפר"ת שהם

אבא

אבא - יער לחתוך עצים, עכ"ל. וביתר פרטות, ביאר בשיטה מקובצת (שם) וז"ל, אבא הוא יער הצומח בו עצים, ואין עושין פירות, אלא קוצצין

אבא - מלשון אב, וכן מלשון יער (עיין רש"י, מו"ק, יב, ע"ב. כתובות, עט, ע"א. ב"מ, קז, ע"ב. סנהדרין, לט, ע"ב). ופירש רש"י (כתובות, עט, ע"א) וז"ל,

פירות גידולים ותולדות. ומצד כך נקרא יער שיש בו עצים שאינם עושים פירות "אבא", כי העצים הם הפירות, כנ"ל, לחלק מן השיטות בכתובות כנ"ל, ואין שם אב ותולדה, עצים ופירות, אלא הכל פירות. ולכך כל היער נקרא "אבא", תולדות. והבן מאוד, שמי שאינו עושה פירות, הוא עצמו הופך להיות מעין פרי. והם אילנות סרק.

ואמרו (בר"ר, טז, ט) אומרים לאילני מאכל למה אין קולכם נשמעים, אומרים פירותינו מעידות עלינו, ואילני סרק קולם נשמעין, אמרו נשמע קולנו ונראה.

ואמרו (במדרש ילמדנו), ימצאהו בארץ מדבר (דברים, לב, ח), זה היה אברהם, מה מדבר הזה אינו עושה פירות וכו'. ולכך במדבר נשמע הקול יותר. וזהו שורש הקולות שנגלה במדבר סיני, ששמעו את קול ה'. ואמרו (תענית, כג, ע"ב) כי מצטריך עלמא למיטרא, הווי משדרי רבנן ינוקי דבי רב לגביה, ונקטי ליה בשיפולי גלימיה, ואמרו ליה "אבא אבא", הב לן מיטרא (עיי"ש עוד מעשה

עצים מן היער להסקה או לקורות, עכ"ל. ונקרא כן יער מלשון אבא, כי לשון אבה - אבא בארמית, הוא לשון של פירות גידולים ותולדות. וכתב בערוך (ערך אב) וז"ל, באיביה, בקרקע, מקום שמתגדלת, עכ"ל. ולכך מקום הגידולים נקרא מלשון אב לגידולים, ובהרחבה אף הגידולים נקראים באותו לשון, איבין, כי גנוז בהם כח האב.

והנה נתבאר שיער הוא עצים שאינם עושין פירות. וביאר בשטמ"ק הנ"ל וז"ל, אבא, יער - אמרי לה פירא הוי, קציצת העצים היא הפרי, והבעל קוצץ והולך ממנה עצים, ואע"פ שיכלו אותם, ישאר לאשה הקרקע של יער. ואמר ליה קרנא הווי, ואין הבעל רשאי ליגע בהן, כמו שאינו רשאי ליגע בקרן נכסי האשה. וכולן הן חשובין קרן וימכרו וילקח בהן קרקע העושה פירות, והוא אוכל פירות, עכ"ל.

והבן שבלשון ארמית, שם תואר אב הוא ביחס לכך שהוא אב ל-, לדבר אחר. ולכך לשון אבא - אבה, איבין (שגנוז בהם כח האב, כנ"ל), לשון

שקראו "אבא אבא"), ודו"ק.

ובעומק, ביער שנשמע קול אילני סרק שהם פירי, הם צועקים "אבא אבא", והפרי צועק לשורשו שהוא אביו, כעין התינוק שצועק "אבא אבא". וע"ש כן נקרא יער "אבא", כי הוא צועק "אבא אבא". ומצד כך לעת"ל אמרו חז"ל (שלהי כתובות) שעתידין אילני סרק שיתנו פירות, והיינו מכח צעקתם אבא אבא. וכתב המהר"ל (סוף כתובות) וז"ל, פירוש, כי מאחר שהברכה

לגמרי לעת"ל, ולפיכך אף אילן סרק רק יטעון פירות, כי מה שאין אילן סרק נותן פירות, אין הדבר בשביל שאין ראוי לתת פירות, רק מחמת שאין כח הארץ כ"כ שיטעון פירות (ובודאי תלוי אף בחולשת העץ, ודו"ק), ולעתיד תהיה הברכות בעולם עד כי אי אפשר שיהיה אילן בלא פירות, עכ"ל. והיינו שהאילן צועק למקור גידוליו הנקרא "איבי", כנ"ל בערוך, ולכך צועק לשון "אבא אבא", ועי"ז נתחזק כח הקרקע ונותן פירות, והבן

אבולי

אבולי - אבולא, לשון שער, כמ"ש (עירובין, ו, ע"ב) הני אבולי דמחוזא ודנהרדעא, ופרש"י שערי העיר, ופירש שם עוד, ראשי מבואות. וכן עיין יומא, יא, ע"א. וכתב הר"ח בעירובין (שם) וז"ל, אבולי בלשון יון, מבואות, פירוש מקום, עכ"ל. עיי"ש. ועיין ר"ח ביומא (שם) וז"ל, אבולי דמחוזא, פירוש, תיקרא של מבואות, עכ"ל. וכן לשון של עשירים, כמ"ש (ב"ב, קמג, ע"א) ההוא דמי כלילא

דשדו דבי דמלכא אאבולי - עשירים. ובקצרה נקראים "בולי", כמ"ש (גיטין, לו, ע"ב) בולי אלו עשירים, דכתיב ושברתי את גאון עזכם, ותני רב יוסף, אלו בולאות שביהודה. עשיר, עשר - שער. ומשום חשיבותם יושבים בשערים. ועיין בית שמואל (אה"ע, קכט) שם בוליצא או בוליסא. וכן נקראים השרים, והוא מלשון אב-ל, אב ושורש לזולתו, וכמ"ש בירושלמי (מו"ק, פ"ב, ה"ג). וכמ"ש המרדכי (גיטין,

שמואל, אה"ע, סימן קכט, הנ"ל), ופירוש "בול", כתב רש"י (מלכים, א, ו, לח) וז"ל, בול - הוא מרחשון, שהעשב "בלה" בשדה, ו"בוללין" לבהמה מן הבית, מלשון (שופטים, יט, כא) ויבל לתמורים, עכ"ל. ונתבאר ב' לשונות. א. לשון של בלה, בלה בשדה. ב. לשון של בלול. ומצד בלול, השרים והעשירים לרוב, חשיבותם בלולין ומחלקים לרבים, וע"ש כן נקראים אבולי - אבולא.

ומצד לשון בלה, לשון כליון, הוא מלשון אבלות, שהמת מתכלה ובלה, וזהו אלו שיש בידם כח להעניש ולכלות ולבלות.

והוא דבר והיפוכו, בלול מן הכל, בחינת "לב" (כל-לב), שהוא שורש הכל, ולהיפך, כל (שם ע"ז של בבל, ב-בל), שורש הכילוי. ולכך כאשר הלב נודם, זהו זמן המות, שנתהפך מלב לבל, מבלול מן הכל, לבלה.

שם, אות תתנה) וז"ל, פירוש בולי, שר, כמו ראשי בולאות שביהודה, עכ"ל.

ודרכם לישב בשער העיר, או בשער המלך, כמ"ש גבי מרדכי שיושב בשער המלך. ובספר התרומה (סימן ק) כתב וז"ל, אבולי - שומרי העיר, עכ"ל. ודרך שומרים לישב בשער, כמ"ש שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך. וכן מבואר ביומא (יא, ע"א), עיין ר"ח שם. וז"ל ר"י מלוניל (שבועות, ו, ע"א, על הרי"ף) אבולא - פירוש שומרי השערים שסוגרים כל "פתחי המבואות" בלילה בין מישראל בין מגוים, משום שלא יגנוב דבר בלילה, או שלא ילך לזנות לבית חבירו, או אשה לא תלך לבית נואף. ואשר יצא מפתח ביתו בין איש בין אשה דמו בראשו, עכ"ל. ולפ"ז נקראים כן לא רק ע"ש שיושבים בשער, אלא ע"ש שסוגרים את השער. ובמהרש"ל בעירובין (שם) כתב וז"ל, נב. פתחו מאבוסים, תרגום יונתן, פתחו אבוהלא, עכ"ל. ודרך האבוס ששייך לעשירים, ונותנים סביבותיו שומרים שלא יבזזו האבוס.

ונקרא כן מלשון ירח בול (עיין בית

אבוורנקא

יחדאי, ואשתבי אזל פרקיה בממון סגי, אלפיה חכמתא ואומנותא, קדיש ליה איתא, נציב אבוורנקי דמלכיא, בנא ליה בית חתנותא וכו'.

וּבִיאֹר משמעות המילה עצמה לפי הנ"ל, מלשון אבר - ארנקא, והיינו בעל ארנק, בעל ממון, מלך או שר. מלשון אבר. מלשון בן. אב-בר, וכשנולד בן למלך, היינו בן לבעל ארנק. והיינו המלך. וכן מלשון אבר-ינוקא, והבן. וכן נקרא כן מלשון פרוינקא (ב"מ, פג, ע"ב), שליח, והיינו שאילן זה משלח ענפיו, ולכך צלו מרובה. וכן בן המלך הוא כעין שילוח ענפיו של המלך.

וְעוֹד אפשר, שאילן זה הדרך להשקותו בהרבה מים על מנת שיגדל הרבה ויהיו ענפיו רבים. ולכך נקרא אבוורנקא, כי הכלי שהדרך למלאות בו מים נקרא "זרנוקא" (כמ"ש בב"ב, קסז, ע"א. וב"מ, קג, ע"ב). ופירש רש"י (שם) וז"ל, נוד למלאות, במקום שנוהגין לדלות בנודות, עכ"ל. והרשב"ם (ב"ב, נח, ע"א)

אבוורנקא - כתב רש"י (עירובין, כה, ע"ב, ד"ה אבוורנקי) וז"ל, אילן שצלו מרובה ונוטעין אותו השרים ועושין אצטבאות תחתיו סביבותיו להתלונן תחתיו בימות החמה ולשמח שם, עכ"ל. וכתב שם להלן (כו, ע"א, ד"ה להרע) וז"ל, כמין אכסדרה או קובה שבונים המלכים בתוך הפרדס שלהן ועומד באמצע פרדס, עכ"ל. ובמגילה (ה, ע"ב) כתב וז"ל, אילן שצלו נאה, כגון אילן שכופפין אותו ע"ג כלונסאות ויתידות, והמלכים אוכלין תחתיו בימות החמה ומתעדנין בה במיני שמחות, עכ"ל. ובתענית (יד, ע"ב) כתב וז"ל, כך היו נוהגין, כשנולד בן למלך היו נוטעין אילן לשמו, ויום שממלכין אותו עושין לו כסא ממנו. לישנא אחרינא, אילן גדול המיסך על הארץ לטייל המלך תחתיו, עכ"ל. ואמרו שם, אי זו היא נטיעה של שמחה, זה הנוטע אבוורנקי של מלכים. ובלשון הרחבה נקראים כך שרים חשובים, שדרכם להשתמש באבוורנקא. ואיתא בתרגום יונתן (דברים, לב, נ) כבר נש דהוה ליה ביר

בו, ואיני כותב אלא מה שנראה לי יותר נכון לענין השמועה, והוא, שהבוורנקא הזה כמין קובה נעשית בתוך הבוסתנא לישב תחתיה ביום ולהתענג שם "לרוח היום", עיי"ש. ועיין ריטב"א שם.

וכן נוטעין בו הדס לריח. עיין גר"א (שו"ע, או"ח, תקנא, ס"ק ב). ועיין ראש דוד (וירא) שהאשל שנטע אברהם לצורך האורחים היה אבוורנקא, עיי"ש.

כתב וז"ל, נוד של עור, עכ"ל. ואז זורקים המים, כמ"ש וזרקתי עליכם מים, ולכך נקרא זרנוקא. ועיין חושן משפט, סימן ש"כ, ובנושאי כלים שם (ובעומק, דנקא - שתות (רש"י, שבת, לב, ע"א), ושתות מלשון שתיה, אכן השתיה, כרה "שיתין", ואכמ"ל).

ועוד. מלשון אויר נקי, כי במקום זה אוירו צח ונקי. וכמ"ש הרשב"א (עירובין, כה, ע"ב) וז"ל, מעשה דאבוורנקא הרבה פירושם נאמרו

אבובא

תשוקת השיבולת היונקת בצמאון מן הקרקע. מכאן "אב" ו"אביב", עכ"ל. וכן כתב להלן (וארא, ט, ל) וז"ל, אביב - משורש אבב, קרוב כנראה ל"אפף", להשתוקק לדבר מה בלהיטות, עכ"ל

ואמרו (מנחות, סו, ע"ב) אבוב של קליות היה שם, והיה מנוקב ככברה, כדי שתהא האור שולטת בכולו (ונחלקו הראשונים והאחרונים האם היה לו בית קיבול. עיין ר"ש, כלים, פ"ב, מ"ג. ורע"ב, שם. ותפא"י, שם, בועז, אות ד). והיינו כי כלי אבוב, כיון שיש בו

אבוב - אבובא, אינה קיימת בלשה"ק אלא זהו לשון שהוזכר בחז"ל. ובארמית תרגום עוגב, אבובא, אולם שורשו במלת אביב. עיין מנחות (סו, ע"ב). ונקרא חליל, עיין סוכה (נב, ע"א). אולם בתרגום חליל לחוד ואבוב לחוד, עיין תרגום יונתן (תהלים, קנ, ד). ותואר אביב משמש לשני לשונות. א. כלי שקולין בו. ב. כלי שיר (ועיין תפא"י, כלים, פ"ב, אות ד', בועז, שמדמה זה לזה, ויובא להלן). וכתב ברש"ר הירש (בראשית, ב, ז) וז"ל, "אבב", מציין את

אב לשרים גדולים, עיי"ש. ובערכין (י, ע"א) אמרו, ולא היה מחליק, אלא באבוב יחידי. ונראה שמצד כך הוא אב לכל כלי הנגינה. אבוב, אב-בו.

אולם מצד הנפילה הוא שורש לאבלות, ונקרא כן מלשון יבבא, בכי. וכמ"ש בתרגום (איוב, ל, לא) והוא לאבלא כנרי ואבובי לקל בכין. ועיין פתוחי חותם (ויקרא) וז"ל, אביב אותיות יבבא, עיי"ש. ולכך נקרא חליל, מלשון חלל [ומצד התיקון אמרו (ערכין, י, ע"ב) אמאי קרי ליה חליל, דחלי קליה], והמת נקרא אף הוא חלל. והוא בחינת רגליה יורדות מות. ועיין קהלת יעקב (ערך אבוב) שרמז כמה רמזים לכך שאבוב בחינת רגלין.

ועוד. אמרו (שבת, קט, ע"ב) אבוב רועה. ופירש בערוך (ערך אבוב) וז"ל, ענף יחידי שאין לו ענפים אילך ואילך, עכ"ל. וזהו בחינת אב ללא בנים, גידל יחיד שאין לו ענפים, וע"ש כן נקרא אבוב, אב-בו, ללא בנים, ללא ענפים

נקבים לכך האש ומתלהטת ובוקעת מתוך הנקבים, ונראה כמשתוקק לדבר מה "בלהיטות", כלשון הרש"ר הירש הנ"ל.

וכתב בתפא"י (כלים, פ"ב, אות ד) וז"ל, צריך לחלק בין אבוב לטיטרוס, בטיטרוס נקביו קטנים מאד, וגם אינם מרובים כ"כ כבאבוב וכו'. וגם מערכין (פ"ב, מ"ג) נראה שאבוב שהיה כלי שיר היה קנה מנוקב, א"כ מסתמא גם אבוב שהיה עשוי לקלות בתוכו, היה ג"כ כלי חלול מנוקב, עיי"ש. ועיין רבינו גרשום (מנחות, שם) שהיה עשוי מנחשת. עיין ערכין (י, ע"א). אולם אבוב של שיר היה מעץ. עיין פרק החליל (ג, ע"ב). וכמ"ש, לא היה מכה באבוב של נחשת, אלא באבוב של קנה, מפני שקולו ערב.

ונקבים אלו בבחינת פתחים, ופתח נקרא בארמית "בבא", וע"ש כן נקרא אבוב, מלשון פתח, כ"כ ברש"ש, וז"ל (שבת, לב, ע"א) נ"ל דאבב מלשון בבא, דפירוש שער או פתח, והאל"ף הוא שמוש, עכ"ל. וכן אביב, תחלת ופתח לקיץ. וברבינו חננאל כתב (יומא, כ, ע"ב) וז"ל, אבוב - שהיה

אביק

כמ"ש (שה"ש, ג, ו) מכל אבקת רוכל. ואבקה הוא כבר דבר דק מפורר. ומצד בחינה זו של אבק, פזור, הוא קרוב לשורש שבק, עזב, נפרד מן הדבר. ומתהפך אותיות אבק לאקב, קללה. והיפך כך אביק, לשון של קישור וחיבוק, בסוד כללות ההפכים ששורשם אחד. ויתר על כן, כמ"ש רש"י הנ"ל וז"ל, לשון עזיבה, שכן דרך שנים שמתעצמים להפיל איש את רעהו שחובקו ואובקו בזרועותיו, עכ"ל. והיינו שאף אופן המאבק, שכל מהות מאבק הוא פירוד, אף הוא נעשה באופן של אחדות, באופן של "חובקו ואובקו בזרועותיו", כלשון רש"י. והיינו שבמעמקי ההתאבקות והפרוד, גנוז ונגלה בפועל ניצוצי האחדות, והבן. וזהו בחינת אבדק, בדק, והיינו שבודק האם זהו בחינת אבק נפרד, או בחינת חבק, אדבק, חיבור. וזהו העומק שהיו מעלין אבק ברגליהם עד כסא הכבוד, והיינו שהעלו את האבק דפרוד, לאבק של חיבוק, העלהו לשורשו, ודו"ק (ועולה לבחינת נג"ן גימט' אבק).

כתב הרמב"ן (בראשית, לד, כה) וז"ל, ויאבק איש עמו - לשון ויתקשר, ולשון ארמי הוא, בתר דאביקו ביה (סנהדרין, סג, ע"ב), ואביקו ליה מיבק (מנחות, מב, ע"א), זה לשון רש"י. ואביקה בלשון חכמים, חביקה, שמשו בה הרבה, אבקתא אית בה (מכות, כג, ע"א), דרגש עיולי ואפוקי באבקתא (נדרים, נו, ע"ב), וכן אבוקה בלשונם, בעבור היותה מעצים דקים חגורים וקשורים יחד, כי החי"ת תכבד בלשונם והקלו אותה לאל"ף, ופעמים רבים יבליעו החי"ת, תותך (חולין, ג, ע"ב), במקום תחותך (זבחים, נד), מסותא (ב"מ, ו) במקום מסחותא (קידושין, לג, ע"א), אסיתא חסיתא (שבת, עז, ע"ב), עכ"ל לשון הרמב"ן.

והבן שהוא היפך גמור של אבק, כי אבק הוא התפזרות לפירורים, כמ"ש (שמות, ט, ח) קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן וזרקו משה השמימה לעיני פרעה והיה לאבק על כל ארץ מצרים. וכמ"ש (ישעיה, כט, כ) והיה כאבק דק. וכן נקרא אבקה,

ולהיפך מצד התיקון והקדושה
חיבור גמור לאורו ית"ש,
ואזי זהו בחינת בהיקו, בהיק נהפך
אבק לבהק (בהחלפת אותיות אחע"ה
כנודע), ועיקר אבק דקלקול הוא אבק
ריבית, אבק גזל, אבק עריות, ר"ת
רג"ע, כמ"ש כי רגע באפו (באפו גימט'
אבק), וע"ז כתיב חבי כמעט רגע עד
יעבור זעם, ואזי נהפך אבק לבהק
כנ"ל. והיפך אבק דקלקול שסלק
אברהם מעליו ע"י יוקח נא מעט
מים, עיין ערוך, ערך אביק (וליצני
הדור שאמרו מאבימלך נתעברה שרה, היינו
מבחינת אבק, אבימלך, גימט' אבק. ובדקות
זהו בני קטורה, כמ"ש אלה בני קטורה, ר"ת
אבק וסילקם ע"י מים אלו), נגלה אבק
בבחינת אמונתך בקהל קדושים
(תהלים, פט, ו), ר"ת אבק. ובעיקר
התיקון ע"י יצחק בתפלת מנחה,
גימט' אבק, וזמנה צהרים, צהר,
הארה, והבן. ויעקב תיקן ע"י שליט
אבנים וצרפם, אבנים בגימט' אבק,
וכן מנחה, כנ"ל, שהוא צירוף הפזור
של בניו. וכן צרפם בבחינת כוכבים,
הכוכבים גימט' כנ"ל.

ועומק הגדרת אביק, דבקות, נגלה
בקלקול במינות, וכמ"ש (ע"ז,
יז, ע"א) דכל הפורש ממינות, מיית.
והיינו שדבקות שתלויה בה עצם
החיות [וכתב השל"ה (מסכת תענית,
תורה אור) וז"ל, אבק, בגימט' עגל,
שממנו נמשך העבודות זרות, עכ"ל].
וכן אמרו שם על שאר עבירות
(ובפרטות על זנות), כיון שאביק בה
טובא, כמינות דמיא. וא"כ הגדרת
דבקות זו נקראת "אביק בה טובא".
וגדרו, כמ"ש המהרש"א (שם) וז"ל,
כל באיה לא ישובון - בקל, דקשה
לפרוש ממינות וכו', וכן יחזור לסורו
ח"ו אם לא ימות, כי קרוב לאדם אחת
המינות ולחזור לסורו ח"ו, ומהאי
טעמא מסיק נמי בעבירה דאביק בה
טובא, כמינות דמיא, דקרוב לו ג"כ
לחזור לסורו, עכ"ל.

והבן שיש כאן ב' ההבחנות. א. שאי
אפשר פרישה גמורה, אלא ע"י
המות. ב. שאף אם פורש אינה פרישה
גמורה, ולכך קרוב לחזור לסורו,
ודו"ק.

קטנים של עצים, ואחז במקצתן האור, מותר ליטול מאותן עצים שלא אחז בהן האור. ולא דמי למסתפק משמן שבנר שאסור, דהתם כל השמן גוף אחד ודבר אחד, אבל הכא כל חד וחד קאי באנפי נפשיה וכו'. ועוד אמר הרמב"ן, דלפי זה, אבוקה גדולה או קטנה של שעוה שקורין ברנדון שהיא דולקת, שמותר לחתוך ממנה כדי שלא תדלק כולה, לפי שהשעוה כל דבר ודבר הוא לעצמו, ואע"פ שנעשה הכל אבוקה אחת, ולא דמי לשמן. וכתב הריטב"א דאינו נכון, לפי שכל האבוקה גוף אחד, ועוד שהרב אלפסי לא התיר בקינסא אלא מאותם עצים שלא אחז בהם האור, אבל אם אחז בהן האור אינו יכול ליטול, ואפילו לחתוך מהן אסור, עכ"ל.

והבן שמונח כאן במחלקותם כיצד לתפוס את האבוקה, כנפרדת או כמחוברת (והחידוש שתופסים שאף השעוה נקרא נפרדת, ודו"ק).

והבן שמהות האבוקה, צירוף נפרדים. וזהו עומק אומרים (מגילה, כד, ע"ב) פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפלה, וראיתי סומא שהיה

כתב הרמב"ן (בראשית, לב, כה) וז"ל, אבוקה בלשונם, בעבור היותה מעצים דקים חגורים וקשורים יחד, עכ"ל. ומעין כך כתב הרבינו בחיי (שם) וז"ל, לשון חז"ל אבוקה, כמו חבוקה, ע"ש העצים שמתקשרים ומתחבקים זה עם זה ביחד, עכ"ל. וכמות העצים, לא פחותה משנים, כמ"ש הרמ"א (או"ח, רצח, דיני הבדלה, סעיף ב) וז"ל, ונר שיש לו שתי פתילות, מיקרי אבוקה אגודה, עכ"ל. וכתב המג"א (שם, ס"ק ד) וז"ל, אבל כל אחד בפני עצמו, לא חשיב אבוקה, עכ"ל. ולהלן כתב [הרמ"א] (תלג, סב) וז"ל, שתי נרות ביחד, אפילו קלועים, דינם כאבוקה, עכ"ל. וכן הוא ביו"ד (סימן יא, ס"א). וכמ"ש בתפא"י (חולין, פ"א, מ"א) וז"ל, רק צריך שיהיו הפתילות פרודות, והלהבות נוגעות זב"ז, עכ"ל. והיינו שמצד הפתילות הם נפרדים, ומצד הלהבות הם מחוברים, ודו"ק היטב.

וכתב הריטב"א (ביצה, כב, ע"א) וז"ל [ליקוטים בשמו], גירסת הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל, אמר רב יהודה, קינסא שרי. ופירשו הם ז"ל, אבוקה שהיא עשויה מחתיכות

כשנים וכו', עכ"ל. והבן מאוד, שלא נאמר כאן אור הוה כמו יום מעין מ"ש לגבי שחיטה (חולין, יג, ע"ב), אלא הגדירו זאת "כשנים", שזהו מהות אבוקה, צירוף של שנים ויותר.

ויתר על כן, בחינת צירוף של אבוקה עם אבוקה, כמ"ש (ר"ה, כג, ע"ב) מאי (כל הגולה כולה) כמדורת אש, תנא, כל אחד ואחד נוטל אבוקה בידו ועולה לראש גגו. ואמרו (פסחים, ח, ע"א) למה צדיקים דומין בפני השכינה, כנר בפני האבוקה. והיינו שהשכינה מחברת את כל האבוקות יחד, ודו"ק. לכן מחברת את הנרות לאבוקה. ועיין פנים יפות (שמות, יט, יח), ומשך חכמה (שם, ג, יא).

מהלך בדרך ואבוקה בידו, אמרתי לו בני אבוקה זו למה לך, א"ל כל זמן שאבוקה בידי בנ"א רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתין ומן הקוצין ומן הברקנין. והבן שלא אחז נר, אלא אבוקה, שע"ז מצרף עצמו לבנ"א שיצילו אותו, ולא מצורף למי שמזיקו, והבן. ועיין סוטה (כא, ע"א). וגר"א (משלי, כב, ה).

ואמרו (ברכות, מג, ע"ב) ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב, אבוקה כשנים. וכלשון המאירי שם, לעולם יזהר אדם שלא לילך יחיד בלילה, ואם היתה אבוקה בידו או שהירח זורח רשאי, ע"ז אמרו אבוקה

אבונגרי

מימיה, ומאותו שורש "שלחן", כי הוא בבחינת משלח המזון. והשורש לכך בשולחן של לחם הפנים בבית המקדש. וכן מבואר שהיו מתקנים השולחן עצמו, וזהו עבודת "נגר", וכמ"ש בערך (ערך אבנגרי) וז"ל, פירוש מסדרי שולחנות למועד דעבדיתו, ואם נשברה רגל השלחן שרי לתקנה,

אמרו (מו"ק, יב, ע"א) רב חמא שרא להו לאבונגרי דבי ריש גלותא למעבד להו עבידתא בחולא דמועדא וכו'. ופירש רש"י, אבונגרי, מסדרי שולחנות. ולדבריו, זהו אבו-נגרי, אבו, כמו אב בית דין, נגרי, שולחן, מלשון שילוח. כי לשון נגרא בארמית לשון בריכת מים ש"משלחת"

אברנגרי) וז"ל, פירש בתשובות, אברנגרי, הוא הממונה על שלחן המלך. שולחן בלשון פרסי אבון, והמלך גאר, עכ"ל. ועיי"ש שיש גורסים במקום אברנגרי, אברנגרי.

והנה נגר, מפריד ומחבר העצים. ולעומתו רגן, מלשון ונרגן מפריד אלון, וזהו לשון של פרוד. ומתהפך לאותיות גרן, מלשון גורן ויקב, בית הגרנות, מקום שנקבץ לשם השפע ומשם נמשך. וכן גרונו של אדם, שמקבל שפע המאכל מן הפה ומעבירו לגוף. והגרון מקום חיבור הראש והגוף.

ולפ"ז היה מקום לומר שמסדרי שולחנות אינם רק מתקנים השלחן אם נשברה רגלו, כדברי הערוך, ולא רק שהיו סמוכים על שולחנו ואוכלים אצל ריש גלותא, אלא הם היו ממונים לחלק המזון מביתו של ריש גלותא, הן לסמוכים בשולחנו, והן לאלו שמזונותיהם עליו, והם היו הנגרא, התעלה של המשכת השפע מן בי ריש גלותא.

עכ"ל. ובנימוקי יוסף (שם) כתב וז"ל, אברנגרי - נכרים "אוכלי" שולחנו, והיו רודין על בעלי מלאכות למהרם, ופעמים היו מסייעין להם וכו', עכ"ל. ולפ"ז הם אבות לכל בעלי המלאכות. ויעויין במרכבת המשנה (שבת, פ"ו, ה"ב) שכתב בשם הר"ן, שהיו "עבדי" ריש גלותא, ואוכלים על שולחנו מדין עבדים.

ובחילוף סדר האותיות, אברנגרי, במקום נגרי - רגני, כמ"ש (עירובין, סב, ע"א) מוהרקי ואברנגרי. וכתבו התוס', וז"ל, פירוש, מוהרקי כתיבה, וחותמת וכו', ואברנגרי, שלוחם, עכ"ל. וז"ל הערוך (ערך אברנגרי) פירש רב האי גאון, בלשון פרסי, שלוחים, עכ"ל. ולפ"ז זהו מלשון שולחן כנ"ל, שלוחין, שולחן. אולם בריטב"א שם ועוד ראשונים כתבו, וז"ל, ואברנגרי, חתימת אדון, כדאמרינן "אברנגרי ישראל" (מו"ק, יב, ע"א), עכ"ל. וביאורו, כי מכתב אחר החתימה עומד לשליחה, והבן.

וביאור נוסף מצינו בערוך (ערך

וז"ל, ואביקה בלשון חכמים
 "חביקה" שמשו בה הרבה, אבקתא
 אית ביה (מכות, כג, ע"א), דרגש עילוי
 ואפוקי באבקתא (נדרים, נו, ע"ב).
 ולדבריו זהו לשון חיבוק. ומונח כן
 בלשון הערוך שכתב וז"ל, שכל דבר
 שהוא נקוב "להכניס בו דבר אחר"
 קורין אותו אבקתא, עכ"ל. אולם אין
 הדגש על הנקב, אלא על "להכניס בו
 דבר אחר", שיהיו אבוקים ומחובקים
 זה בזה. וכן פירש רש"י (סנהדרין, כ, ע"ב)
 באבקתא, לולאות וכו', ולולאות הוא
 חיבור, עיי"ש. וכן משמע קצת בר"ח
 בעירובין (שם) שכתב וז"ל, אבקתא
 - פירוש "ידות", כדמתרגמינן שתי
 ידות, תרתין צירין (שמות, כ, יז - שתי
 ידות לקרש האחד "משלבת אשה אל אחותה",
 חיבור, ודו"ק), וכתוב הדלת תסוב על
 צירה, והוא החלל החקוק על המשקוף
 להכניס בו ציר הדלת, כדגרסינן
 (מכות, כג) בענין הרצועה שמלקין בה,
 עכ"ל (ועיין ערוך, ערך ציר). והבן שנקרא
 "ידות" לא רק ע"ש הנקב, אלא ע"ש
 שהוי כתוחב ידו לחור, וא"כ נקרא
 ע"ש שנכנס בו אחר, לשון חביקה,
 כדברי הרמב"ן.

כתב בערוך (ערך אבקתא) וז"ל, דרגש
 אעלוי ואפוקי באבקתא (נדרים, נו, ע"ב).
 ואמרו (עירובין, יא, ע"ב) מאי היכר ציר,
 אמר רב אויא, אבקתא (וכן במנחות, לג,
 ע"א), פירוש, חלול המשקוף שמכניסין
 בו ציר הדלת, שכל דבר שהוא "נקוב
 להכניס בו דבר אחר", קורין אותו
 אבקתא. וכן לענין רצועה של מלקות
 (מכות, כג, ע"א), אבקתא אית ביה, מקום
 שמכניסין את הרצועה, כי בעו מרפו
 לה מפקי לה לגבי אריכה, וכי בעו
 מלקטי לה לפום גבא קציר, עכ"ל.

ועיין תפארת ישראל (מקואות, פ"ו, מ"),
 כיין, אות עו) וז"ל, אביק, פירוש,
 גומא, וכדאמרינן (עירובין, יא, ע"ב) מהו
 היכר ציר לענין מזוזה, עכ"ל, עיי"ש.
 ולפ"ז לשון אבקתא מלשון נקבה,
 נקב, כלשון הערוך שכל דבר שהוא
 "נקוב" וכו', קורין אותו אבקתא. וזהו
 לשון הרשב"ץ (ח"ב, שאלה כט) ופירוש
 אבקת, חור, עכ"ל. ולא הדגיש הלשון
 של דבר הנכנס לתוכו, כלשון רש"י
 (מנחות, לג, ע"א) אבקתא - אותו חור
 שבאיסקופה, שציר הדלת סובב בו,
 עכ"ל.

אולם ברמב"ן (בראשית, לב, כה) כתב

יוצר תולדה של פירורים, אבק. וזהו אבקתא, לשון חיבוק ולשון אבק פרור. וק"ו כאשר החיבור הוא חיבור של מלחמה, התאבקות, כמ"ש בויאבק איש עמו, כדברי הרמב"ן לעיל. אולם אפילו חיבוק של אהבה, בהכרח יוצר חיכוך שיש בו נסירה דקה של אבק, פירורים.

ביאור שלישי נראה, שנקרא אבקתא מלשון אבק, שפירורי העפר יקרא אבק. וכל שני דברים שמחוברים זה עם זה, ונכנסים ויוצאים, נעשה בהם שחיקה ונעשה פרורים. ופעמים אינם נראים כלל לעין. ולכך כל אבק הוא מלשון חיבוק ומלשון אבק של פירורים, כי כל חיבוק בהכרח

אבש

באושא. ועוד אחר, הוא שתהא חרצינה שלהן נראית מבחוץ. ומסתברא, הענבים והבאושים, משיעשו חרצן, וסבירא לן שהן באושין שכתוב במקרא, ויעש באושים, עכ"ל. ולפ"ז זהו חילוף סדר אותיות של אותו שורש, באש - אבש, והשורש העיקרי הוא ב-ש, לשון "בושה".

ובחינת בושה זו נגלת בשורשה אצל אבשלום, אבש-לום. וז"ל

האברבנאל (שמואל, ב, כד, יג) אחרי מות שאול והמלכת דוד, מרדו בו במה שנטו אחרי איש בושת, ובמה שנטו אחרי אבשלום, עכ"ל. והבן ששורשם חד, איש בושת שמו מעיד

פירש בערוך ערך אבושנא וז"ל, אבושנא - לא לימחי איניש קימחא דאבושנא (מגילה, ז), פירוש, נוטלין שעורין שלא הביאו שלישי, ונותנין אותן לתנור לייבש, וכיון שיבשו מוללין אותן בין ידיהן ומלבנין בו הקדרה. וי"א שבלי דשערי רטיבתא, עכ"ל. ולפ"ז אבושנא מלשון יבש, או יבש ממש, או לשון היפוכו, רטוב, אבושנא לא יבש, והבן.

והנה, שורש המילה מלשון אבש. וכתב הערוך (ערך אבש) וז"ל, אבש - הענבים והאובשין, משיבאישו (מעשרות, ירושלמי, פ"א, ה"ב), תפוחין קטנים הן. יש מפרשים, משיקראו

עליו. וכן אבשלום הוא בושא לאביו, מעין מש"כ (ירמיה, נ, א) בושא אמכם מאד. ובעיקר במעשיו עם פילגשי אביו דוד (עיין יש"ש, יבמות, פ"ב, אות יא). ואמרו (פרקי דר"א, פרק נב) וראה דוד שנצל (אבשלום) מחמשה פתחים והתחיל מהלל ומשבח ומפאר ליוצרו, שנאמר עשה עמי אות לטובה יראו שונאי ויבושו כי אתה ה' עזרתני ונחמתני, עזרתני ממלחמת אבשלום, ונחמתני על אבשלום. וע"ז אמר יראו שונאי ויבושו, בושא לעומת בושא, ודו"ק. וכן ביקש דוד, יבשו רודפי ואל אבושא.

ויש את מפבושת, ואכמ"ל. ויש את אבשי. וכתב רש"י (דה"א, א, יט, יא) וז"ל, בכל הספר הזה אבשי (בלי יו"ד, אבישי) שכל הספר הזה נכתב בשביל כבוד של דוד, ואין זה כבודו שיקראו לבן אחותו אבישי דמשמע גם אני חשוב כדוד, כי אבי הוא ישי, עיי"ש.

וביאור נוסף של אבש - אבשונא, הוא מלשון "יובש" כנ"ל.

וכמ"ש בערוך וז"ל, שעורין שלא הביאו שלישי [והבן ששלישי הוא שיעור יובש, כמ"ש חז"ל. וכך לשון התפא"י (כלים, פט"ו, מ"א) דכל כלי מחזיק ביבש שלישי טפי מבלח ע"י הגודש, עכ"ל. ודו"ק היטב. ועיין עירובין (יד, ע"ב)], ונותנין אותן לתנור "ליבש", וכיון "שיבשו" מוללין אותן, עכ"ל. והיינו שכל מהותם הוא יובש, וע"ש נקראים אבשונא, לשון של יובש. וכן אבש, שללשון אחד בערוך, ביאורו שהחרצנים שלהן נראים לחוץ, היינו כי החרצן הוא החלק היבש שבפרי, ולכך כאשר נראה לחוץ, נראה לחוץ כח היובש שבו, והבן. וכן אבש - באש, כל באש לחליחותו מתייבשת, והבן. וכן לביאור שאבש הוא תפוחין קטנים, היינו תפוחין קטנים יבשים. וכשם שתפוח גדול שמוקטן הוא מיבוש, כן תפוחים אלו. אולם ללשון הי"א בערוך שאבשונא הם שבלי דשערי רטיבתא, אינו מלשון יובש, אלא א-בשונא, לא יבש, דבר והיפוכו.

עולה לגובה. ובפרטות בראש אות ברית קודש יש חומת בשר גבוהה. ובקלקול כאשר האבר גבוה יותר מן הראוי, נקרא גבן. וכלשון האברבנאל (ויקרא, כא, טז) "וגבן", הוא הגבוה יותר מן הראוי, עכ"ל. וזהו שכתב בערוך ערך אברוארי, וז"ל, פירוש אברוארי, "חומת העיר", בלשון פרסי (עיין שבת, יא), עכ"ל. וכנ"ל זהו מעין חומה שסביב לאות ברית קודש, כנ"ל. כי דרך החומה להיות בולטת לא רק לרוחב העיר, כי היא מקיפה את העיר, אלא אף לגובה של העיר, שלא יוכלו לזרוק אבני בליסטראות לתוך העיר.

ואמרו (שבת, יא, ע"א) ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה וכו', והני מילי בבתיים, אבל בקשקושי ואברורי לית לן בה. ופרש"י, וז"ל, ביתיות ומגדלים, עכ"ל. וא"כ אברורי הוא מגדלים, והם גבוהים, ונקרא כן מלשון אבר כנ"ל. אולם הערוך פירוש שהוא חומת העיר, כנ"ל. ועיין ערוך השולחן (או"ח, סימן קנ, אות ה').

כתב בר"ח (שבת, קנה, ע"א) וז"ל, פירוש אברורי, למעלה מן המשווי (ונראה כאבר נוסף, כמ"ש הר"ח שם, כדתנן, כיצד מאברין את העדים, ומפרשין ליה מלשון אבר, כן מוסיף כמין אבר בגואלקי, עיי"ש היטב), כגון שהיה צד המשאוי האחד כבד, והשני קל, ורצונו להשוות המשאוי שלא יהיה מטרטון, ומוסיף על הצד הקל דבר להשוות המשקל שלא יהיה אחד מהן מפריע, עכ"ל.

והיינו שכל דבר שבולט נקרא מלשון אבר, וכמ"ש (עירובין, נב, ע"ב) כיצד מעברין את הערים. ובגמ' שם (נג, ע"א) חד תני מעברין וחד תנא מאברין, מאן דתני מאברין, אמר אבר, ומאן דתנא מעברין, כאשה עוברה. וכאשר זהו לרוחב נקרא גם "עיבור", כי אשה צרה למעלה ורחבה למטה, כדי לקבל הולד, כמ"ש חז"ל. וכאשר זהו לגובה אינו נקרא אלא מלשון "אבר". ולכך נשר שעולה לגבוה נקרא בלשון "ארך האבר" (יחזקאל, יז, ג), שהנשר לוקח גוזליו ונושאם על אברתו ועי"ז מעלם לגובה. ושורשו באות ברית קודש הנקרא בלשון חז"ל אבר סתם, וכאשר הוא בקישוי הוא

ויתכן אף שמגדלים אלו נקראים כן מלשון אויר, כינעשים גבוהים, ועי"ז יש בהם "אויר" צח, ו"מבורר", ודו"ק. וזה קרוב לאבוריי, ופירש בערוך ערך אברויי, וז"ל, מניחין זבל תחת האילנות "להברותן" מזבלין האילנות שהן בריה להן, כלומר מאכל כמו להברות את דוד, עיי"ש. וא"כ זהו לשון בריאות, כי כאשר משא על צד אחד של הבהמה שאינו

שקול ושווה לצד השני, זה מזיק לבריאות הבהמה, מלבד מה שאינו מכוון נכון לתועלת המשא. וכן האויר הטוב שבמגדלים הוא אויר ברור ובריא, כנ"ל. ואזי הוא חזק בבחינת בריא כאולם, לשון בריא - ברי, חזק. וזהו לשון אברא, כמ"ש בערוך שם ערך אברא, שמלה זו מלשון באמת, והיינו דבר מבורר ואמתי וחזק, ועוד מלשון ברי.

אברומא

הוא שם של אמורא. עיין ספר היחוסין (מאמר שני, אות א', ואות ש'). וכן שם של דג, כמ"ש (סוכה, יח, ע"א) דרש ר' יהודה בר אלעאי, אברומא שריא. ופרש"י וז"ל, מין דגים קטנים, ואין שרצין ניכרין בהן, עכ"ל. ובר' אברהם מן ההר שם כתב וז"ל, מין דגים קטנים "מאוד", עכ"ל.

מלכיאל (ח"ה, סימן קצא, ד"ה והנה) וז"ל, שמצינו שקורים לאברהם אברומא, עכ"ל. ולפ"ז דגים קטנים אלו נקראים ע"ש אברהם, כינוי מן אברהם, כי הוא נקרא אברהם העברי, שעבר את הנהר כדגים שעוברים את הנהר, ואז היה עדיין בקטנותו. ולכך דגים קטנים נקראים ע"ש אברהם.

וכתב בבית שמואל (אה"ע, סימן קכט, אות נא) וז"ל, כתב מהרש"ל, אברקמא, אברוש, אברושקא, אבריל, עבריל, כל אלו קיצור השם מאברהם, עיי"ש בהרחבה. וכתב בשו"ת דברי

וכתב בספר מעיני הישועה לאברבנאל (מעין י"ב, שער ב', תמר ג') וז"ל, בביאור חמשה סיבות שהמחברת הגדולה מדגים מורה על אומת ישראלית וכו'. הסיבה הב'

בקרב הארץ, והבן מאוד.

והנה הקשה הקדושת לוי (וירא) וז"ל, למה נתן אברהם למלאכים בשר ולא דגים, עיי"ש. ובפרדס יוסף (בראשית, ז, כג) תירץ וז"ל, דלכך הותר לנח בעל חי, משום דכולם ניצלו בזכותו, לכך מותרין לו, וכו', ולא דגים שבים (שלא ניצולו ע"י נח), א"כ האיך הותרו דגים שלא היו בגזרת מבול ולא ניצלו בזכות נח וכו'. והרב הצדיק ר' בעריש ז"ל מבעילא אמר, דבאמת נאסרו הדגים מטעם זה עד מתן תורה שכתבה תורה היתר וכו'. ובזה י"ל קושיית הקדושת לוי (הנ"ל) אמאי לא האכיל אברהם לאורחים דגים, דלאברהם עוד נאסרו דגים, עיי"ש בהרחבה. ועיי"ש עוד בדבריו (ויקרא, יא, ט).

אולם בהיכל ברכה (וישב) כתב וז"ל, כיון שדגים מורה על השפעה היורדת בזמן הגלות להכין היחוד לעת"ל, וזה לא תמצא בסעודת אברהם ושלמה המלך דגים בסעודתו, כי בבית המקדש היה היחוד ו' עם ה' פנים בפנים (היינו יחוד שלם), עכ"ל. ולהנ"ל בתחלה בקטנותו שהיה

ויותר פרטית, להיות מזל דגים בין כל מזלות המים בית צדק, ואברהם אבינו תחת צדק היה, כמו שנראה ממזגו הישר וכו'. לכן חכמי הקבלה ששמו הספירות הקדושות והתחלות לטבעי הכוכבי לכת ומשפיעות אליהם, ושמו שמספירת החסד יבא טבע הטוב והישר וכו', אמרו (זוה"ק לך לך, צו, ע"א) שספירת אברהם היתה חסד כדכתיב חסד לאברהם, ויתחייב שצדק יהיה כוכבו, וכו', יהיה א"כ שיהיה מזל אברהם דגים, עיי"ש. אולם יעויין קומץ המנחה (ח"ב, אות 10).

והנה במדרגת התחתונה תחלה אברהם היה בבחינת דגים, במזלו, כאשר היה בבחינת מדרגת המזלות, ואזי הוא בבחינת מש"כ (בראשית, מח, טז) וידגו לרוב בקרב הארץ, אולם כאשר נתעלה כתיב ביה (שם, טו, ה) ויוצא אותו החוצה [ואמרו חז"ל (ילק"ש, לך לך, עו) צא מאצטגניניות שלך וכו'] ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם כה יהיה זרעך, ונתעלה מעל מזל דגים, אזי אין לו כבר מדרגת הקטנות של דגים בבחינת וידגו לרוב

"בעבר הנהר", בגלות היה בבחינת דג, ואח"כ נתעלה כנ"ל.

אברנים

עכ"ל. ועיין ב"ח (יו"ד, סימן עט, ס"ק יט) שמבואר בדבריו שהוא פחות ממאכל בן דורסאי ואינו ראוי למאכל אדם. ועיין תוס' בפסחים (עו, ע"א, ד"ה אלא). ובירושלמי בשבת (פ"א, ה"א). ובפירוש המשניות (שם). וברבנו חננאל (פסחים, עא, ע"א, ד"ה מותיב) מבואר שבשר חי היינו נא. ובמכילתא ובתרגום אונקלוס על הפסוק הנ"ל פירוש שנא היינו חי, וא"כ הוא פחות ממאכל בן דורסאי.

והרי שנחלקו התנאים והראשונים אם נא הוא כשיעור מאכל בן דורסאי וראוי לאכילת אדם או פחות מכך. ושיעור מאכל בן דורסאי גופא נחלקו בו אי הוה חצי בישולו או שליש, ואכמ"ל. והדברים ארוכים ואכמ"ל.

ופירוש "נא" בלשה"ק יש בו כמה ביאורים. א. מלשון ואם הניא אביה אותה, כ"כ בלקח טוב (שם), כי קשה לאוכלו. וכמ"ש בחזקוני

אמרו (פסחים, מא, ע"א) היכי דמי "נא", אמר רב, כדאמרי פרסאי, אברנים. ופרש"י שם וז"ל, אותה צליה, שבלשון פרסי קרויה אברנים, בלשון הקודש קרוי נא, עכ"ל. ועוד כתב שם רש"י (ד"ה נא) וז"ל, נא - צלי ואינו צלי.

ועוד אמרו (פסחים, לז, ע"א) יוצאין במצה הינא (מלשון נא, כמ"ש רש"י שם וז"ל, אינה אפויה כל צרכה, לשון אל תאכלו ממנו נא) וכו', מאי מצה הינא, א"ר יהודה אמר שמואל, שפורסה ואין חוטין נמשכין הימנה. ובתוס' שם כתבו שזהו שיעור של עד שיקרמו פניה (שבת, יט, ע"ב). וזהו שיעור של מאכל בן דורסאי, כמבואר שם בגמ' (כ, ע"א). והעולה ששיעור מאכל בן דורסאי הוא שיעור נא. אולם איכא שס"ל דהוה פחות משיעור מאכל בן דורסאי, עיין במנ"ח (מצוה ז). ועיין פמ"ג (יו"ד, סימן ע"ו, שפתי דעת, ס"ק יד) שדן בכך. ובערוך כתב (ערך אברנים) וז"ל, נא, כגון שנצלה מעט,

חמאת החמדה וז"ל, אל תאכלו ממנו נא - שלא יהיה קרוב לטעם הדם, והוא הבשר שלא נתבשל כל צרכו, עכ"ל. והיינו שיש בו טעם של אברים ודם ולא טעם המאכל הנאכל לבנ"א.

והנה בלשון ארמי מתחלף אות נ' לאות ר', כגון מבן נעשה בר. ולפ"ז אברנים הוא מלשון אבנים, אבנים-ר, שכאשר אוכל דבר שאינו ראוי לאכילה, זהו כגורס חצץ ואבנים בשינוי.

וז"ל, שע"י כן נפשו של אדם קצה בו ומניחו ונמצא בא לידי נותר, עכ"ל. ב. לשון מהירות, שממהר לאוכלו קודם שנתבשל כל צורכו.

ובלשון פרסי נקרא אברנים, מלשון אברים, כי כאשר הבשר ראוי למאכל נראה כאוכל של אדם, אולם כאשר אינו ראוי למאכל ואפילו אם ראוי בדוחק כמאכל בן דורסאי, כנ"ל, מ"מ יותר נראה קרוב לאברים מאשר למאכל אדם, וע"ש כן נקרא אברים. וביותר ע"פ מש"כ בכת"י

אבסקנטה

לא אמר אלא ברוך שכן לו בריות נאות בעולמו.

וכתב בסדר הדורות (חלק תנאים ואמוראים, אות א) וז"ל, אבסקנטה, ירושלמי ע"ז ספ"ק ה"ט. פירוש שם חכם, עכ"ל. אולם בערוך ערך אבסקנטיה כתב וז"ל, מי אמר אבסקנטיה, לא אמר אלא ברוך שככה לו, פירוש, בלשון רומי דברים המורים על חלוק כבוד, עכ"ל.

אמרו בירושלמי (ע"ז, פ"א, ה"ט) לא תחנם, לא תתן להם חן. והתני מעשה בר"ג שהיה מטייל בהר הבית, וראה אשה נכריה, ובירך עליה. וכי דרכו של ר"ג להביט בנשים, אלא דרך עקמומית היתה, כגון אהין פסוורוס, שהביט בה שלא בטובתו ובירך עליה. ולא כן א"ר זעירה בשם ר' יוסי בן חנינא רבי בא ר' חיייה בשם ר' יוחנן, לא תחנם, לא תתן עליהם חן. מה אמר אבסקנטה (ובערוך גרס אבסקנטיה),

ראויה זו לשבח על יופיה, אמרו שיש לאובסה (והיינו ריבוי) בהקנטות.

ופירוש מלת אבסוונתה, הוא מלשון אבס-אסון, והיינו שכיון שאובסים אותה ומהללים אותה זה נותן בה עין הרע ומביא לידי אסון. ולפ"ז אולי י"ל שכאשר ר"ג בירך עליה כוונתו היתה שע"ז ינתן בה עין הרע. ובאופן זה אולי אין איסור לא תחנם, כי זיל בתר כוונה, שאין כוונתו לשבחה ולתת חן, אלא שנותן לה שע"ז תתבטל, ודו"ק שע"ז תיקן ראיתו שלא פעל בו ראיה של יופי, אלא ראיה של עין הרע. והוא מעין מ"ש חז"ל ששרה נתנה עיניה, עין הרע בהגר והפילה עוברת.

ובפני משה שם כתב וז"ל, מה אמר אבסקנטה, ובפרק הרואה, אבסקתה. כלומר, וכי מה אמר לה כלום מלשון נשיאות חן וכבוד, לא אמר אלא שבח להבורא יתברך וכו'. אבסוונתה, כך הוא בלע"ז על חלוקת ונתינת חן, עכ"ל.

ובכרך לאדן (סימן ו' פרק הרואה) כתב וז"ל, מה אמר אבסקטא, פירש הרש"ש, אדם קטא, שרית קיטון. פירוש, הגונה לישב בחדר סגורה (בקיטון) מפני היופי.

וביאור נוסף למלת אבסקנטה, נראה שהוא מלשון סגיר נהור, אבס-קנטה, מלשון הקנטה, והיינו שבלשון סגי נהור, היפך

אברזין

- כך היו קורין עור העשוי לשלחן או שטיח (והוא לשון ארמי, עיין רש"י שם ושטמ"ק שם).

וכתב בערוך ערך אברזין וז"ל, ועוצבא היא מכסה המרכבה, שהוא בלשון משנה, טפיטן של סוס.

אמרו (ב"ק, סו, ע"ב) מעיקרא קרו ליה (לעור) משכא והשתא אברזין. וכתב המאירי (שם) וז"ל, שלחן של עור מכיון שנגמר לכך, לעולם הוא נקרא שלחן או עצבא או אברזין, עכ"ל. ובתוס' רי"ד (שם) כתב וז"ל, אברזין

דהיינו נכסים הבאים עמה, עכ"ל. ועיין סנהדרין (עד, ע"ב), ורש"י שם. ובעומק נקרא כן מלשון אב-זר, אב, שורש, זר מלשון זורה לרוח, לשון התפזרות של הדבר, אולם אינם מתפזרים לגמרי מן המקור אלא עדיין מחוברים אליו, וזש"כ רש"י, חברותיה.

ובר"ן (על הרי"ף, פסחים, ו, ע"א) כתב וז"ל, אבזריהו, פירוש,

נמשך אחריהם, עכ"ל. ומצד כך שלחן נקרא אברזין כנ"ל, כי שלחן מלשון שלח - שליחות, שיסודו ידא אריכתא, המשכה. והבן שיש מה שהדבר עצמו נמשך ומתפשט, ויש מה שאחרים נמשכים אחריו, ודו"ק. ולכך תחלה נקרא "משכא", לשון המשכה, ודו"ק. וכן הזהב נקרא אברזין כנ"ל, כי הזהב מושך את לב בני האדם. וכן רצועה נקרא ברזא, כי דרך הרצועה פעמים מקצרים אותה ופעמים מרחיבין אותה ומושכין אותה. וכן כיסוי יסודו המשכת הדבר עצמו. והדוגמא השורשית לכך הוא מושך בערלתו, ש"מושך" את הדבר עצמו וממנו עושה כיסוי. וכן קמצא דלבושי מיניה וביה, כמ"ש חז"ל.

ועוד נותנין אותה על המטה. ונותנין עליה כסתות, ואינה צריכה קיצוע, כיון שהוא עשוי למכסה אינו חושש לקיצוע וכו', בעת הגזילה היתה נקראת משכא, עשאה עוצבא, נקרא אברזין, והוא מכסה טפיטן של סוס. ובלשון פרסי נקרא אברזין (זבחים, צד), בגמרא, ניתז על העור, עוצבא שחישב עליה לקצוות איכא בינייהו, עכ"ל.

ופירוש נוסף כתב בערוך שם וז"ל, ומפז רב, תרגום אברזין סגי (א"ב, כן בל"י ורומי קוראים לזהב אופיר, ואולי נעתק להם ממלת אופיר, והחליפו אות פ"א לאות ב"ת, כי הם ממוצא אחד), עכ"ל

ובערוך (אות ב"ת, ערך ברזא) כתב וז"ל, ברזא (חגיגה, ט) - נאה עניותא ליהודאי כברזא סומקא לסוסיא חיוורא, פירוש רצועה, כדאמרן מעיקרא משכא והשתא אברזין, עכ"ל. ועיי"ש ערך ברז. ועיי"ש ערך בזר. ששורש ברז ובזר אחד הם.

ושורש קרוב לכך הוא אבזריהו. וכתב רש"י (מנחות, עג, ע"ב) וז"ל, וכל אביזרא - כל חברותיה,

מסייעין שלא יעבור על האיסור עצמו, כדוגמת איסור דרבנן שניות לעריות, ודו"ק היטב.

ויתר על כן נקרא אברזין, אבזרה, מלשון אביעזר (יהושע, יז, א), והיינו עוזר לאב, וכן הכיסוי עוזר לדבר המכוסה. וכן אבזריהו של האיסור

אבץ

א-בץ, מלשון מבצבץ (פסחים, יג, ע"א, ועוד). והוא מבורץ, ברץ (עיין רש"י, ויקרא, ב, ב, ובשפתי חכמים שם) בר-בץ, יוצא לחוץ ומבצבץ, כמ"ש רש"י שם. ויציאה לחוץ של חפץ זהו בצבוצו, ויציאה לחוץ של הארה זהו נצ-ניצנוץ, בחינת נץ החמה. וכאשר זהו התנוצצות זכה ובהירה, זהו נצח, נצ-צח. והתנוצצות זו אין לה ביטול, וזהו נצח, נצחיות. אולם בעולם דידן אין התנוצצות זכה ובהירה, כי החומר עב וגס. וזהו בדיל - אבץ שמבצבץ ועולה, אולם לא במדרגת הארה אלא התנוצצות של עצם החפץ. ונעשה הגבלה להארה ע"י הבדיל, וזהו בחינת בצר, בצ-ר, מלשון מבצרים, כח חזק ותקיף שמונע את ההארה השתא בבחינת בדיל, והבן.

ובחינת תוקף זה הוא הנקרא אבצן, שהוא בועז (עיין ב"ב, צא,

כתב בערוך (ערך אבץ) וז"ל, אבץ (צין), את הבדיל ואת העופרת (במדבר, לא, כב). תרגום ית אבצא וית אברא, עכ"ל. ואבץ הוא שם מקום כמ"ש (יהושע, יט, כ). וכן שם אדם אבצן (שופטים, יב, ח). ובהרחבה יותר מלת אבציל (עירובין, כט, ע"ב). ויש גורסים אפציל, הוחלף ב' באות פ' (חילוף אותיות בומ"ף). עיין ערוך (ערך פצל). והפלאה שבערכין ערך זה. ויד מלאכי (כלל החי"ת, אות רפ"ח). וחידושי רע"א (עירובין שם). ופירוש אבציל, כתב רש"י שם, גדלו. ופרושו הוציאו עלים. ושם זהו מלשון בצל - אבציל, מלשון אפצל, נעשה בו פיצול בגידולו.

והנה בדיל, הוא כנגד המדה הנקראת "נצח" (ספר הליקוטם, ויצא, לו. ותהלים, פ"ד. ושער מאמרי רז"ל, מאמר פסיעותיו של אברהם אבינו, ועוד). נצח, נצ-ח מלשון התנוצצות. וכן אבץ,

וכאשר זהו חוזק גדול, לא רק מונע שלא יתפשט יבצבץ ויתנוצץ, אלא פועל פעולה הפוכה של צמצום [עיין מלבי"ם (ישעיה, י, ב) וז"ל, כאיש גבור שמן שחלה חולי הרצון - אבצעהרונג)].

ובאבצן נגלה דבר והיפוכו, מחד בעל תוקף ועוז, וכבש את יצרו, והיינו מניעה של התנוצצות, אולם מאידך על ידו התנוצץ אורו של משיח, וממנו יצא משיח.

ושאר בניו שמתו בחייו (כמ"ש בב"ב שם), זהו כח הצמצום שבו, ולידת שורש משיח עובד, בו גנוז ההתנוצצות, כנ"ל.

ע"א), ונקרא בועז מלשון בו-עז (עיין רש"י, דה"י, ב, ג, יז, בסוגריים, בועז - כנגד השמש שהוא יוצא בגבורה ועוז, יעו"ש), וכמ"ש ברע"א (ליקוטים על אגדות הש"ס) וז"ל, וקראו בועז (לעמוד בביהמ"ק), שיש בו העוז והכח וגבורת הממשלה השולטת עליו, עכ"ל. ובגר"א (משלי, כא, טז) כתב וז"ל, בועז, נגד ל"ת, שצריך לכבוש (ע"י גבורה) את יצרו כמו בעז, עכ"ל. וכן הוא במצודות ציון (לגבי העמוד בביהמ"ק הנקרא בועז - מלכים, א, יז, כא) וז"ל, בועז - היא מלה מורכבת, בו-עז, ר"ל בזכות הקורבנות הנעשים בה, ימצא עוז וחוזק לישראל, עכ"ל. ועיין רש"י (דה"י, א, ב, יא) וז"ל, אבצן - אב לכל הצנונים, שהרי אשה בחורה שכבה אצלו ונצטנן ולא נגע בה, עכ"ל.

אבע

דמיא לעיגלא, ופירסא שפוותיה, וקיימא בן תהומא תתאה לתהומא עילאה, לתהומא עילאה א"ל חשור מימך, לתהומא תתאה אמר ליה אבע מימך וכו'.

אמרו (תענית, כה, ע"ב) א"ר אלעזר, כשמנסכין את המים בחג, תהום אומר לחבירו, אבע מימך, קול שני רעים אני שומע, שנאמר (תהלים, מב, ה) תהום אל תהום קורא לקול צנוריק. אמר רבה, לדידי חזי לי האי רידיא

יותר, נעשה אבעית, לשון בעתה
ופחד.

וע"פ הנ"ל מים תחתונים, שאומרים
להם אבע מימך, אינו רק גילוי
של מים כאשר מביעים מימיהם, אלא
מונח כאן שאלה ובקשה, וכמ"ש (זוהר
חדש, תיקונים, ח"ב, עח, ע"א) מים עליונים
זכרים, מים תחתונים נקבות - לאינון
בוכים (מים תחתונים בוכים) בגין דלא יהו
רחוקים מקב"ה. ובבכי זה גנוז שאלה
ובקשה למהוי קמיה מלכא. ובדקות,
העילונים זכים ודקים, והתחתונים
מהם עכורים ומעובים. ובקשת מים
תחתונים הוא, לצאת מעביותם
ולעלות לעילא, לזכות (מלשון זך).
וזוהו אבע, א-בע, בע-עב, שמבקש
לצאת מן העביות. וכח זה נגלה במים,
באבעבועות שישנם במים, שזהו מכח
ה"בעי" שבהם. וכמ"ש (ישעיה, סד, א)
מים תבעה אש. וזהו מכח הלחות
שבמים. וכמ"ש (וארא, ט, ט) לשחין
פרח אבעבעת. וכמ"ש (ב"ק, פ, ע"ב)
דאריב"ל, שחין שהביא הקב"ה על
מצרים "לח" מבחוץ ויבש מבפנים,
שנאמר ויהי שחין אבעבועות פורח
באדם ובבהמה. והיינו שלחות זו

ופרש"י שם וז"ל, אבע - לשון נחל
נובע. אבע מימך - למטה
בקרקע. ובדקות זהו לשון הוצאה,
כמ"ש (משלי, ג, יג) ואדם יפיק תבונה,
ובתרגום, יפיק - מביע. ופרש"י
שם, שלומד חכמה עד ששגורה
לו בפיו, עכ"ל. והוא הבעה בפה.
וכתב ברש"ר הירש (שמות, ט, ח) וז"ל,
אבעבעת - משורש "בעה", שאיפה
לצאת. במישור הרוחני - להתחנן
בחזקה, התפרצות רוחנית, עכ"ל.
ואמרו (אותיות דר"ע, אות א') כשם שהים
מביע מים, כך הפה מביע מים. ולכך
פעמים מצינו לשון של הבעה בפה
כנ"ל, וכגון (משלי, טו, ב) ופי כסילים
יביע אולת. ושם (שם, כח) ופי כסלים
יביע רעות. וכן (תהלים, לט, ח) יביעון
בפיהם. וכן פירש המצודות ציון
שלשון אבעה, לשון דיבור (עין תהלים,
נט, ח, ועוד).

ובהרחבה יותר, זהו שלשון הש"ס
פעמים רבות איבעי ליה,
איבעי להו, וכד'. והוא לשון בקשה,
וכן לשון שאלה הקרוב ללשון של
ספק, וקרוב ללשון של בעיה, וכן
לשון של צורך. ובהרחבה יתירה

שבמים, וכמ"ש במצודות דוד (ישעיה, סד, א) וז"ל, חום האש מעלה במים רתיחה ואבעבועות, עכ"ל. והוא אש בוערת, בער, בע-ר. והוא התשוקה לצאת (אפיק), והתשוקה לעלות לעילא, כנ"ל. וכח העליה גנוז באש, כנודע.

יוצרת את הבעבוע. וכתב במצודות דוד (ישעיה, ל, יג) וז"ל, אבעבועות הנמצא בחומה מקלקול הגשמים, עכ"ל.

והבעבוע במים מתגלה אף מכח האש, כמ"ש מים תבעה אש, והיינו שהחום מעורר את הלחות

אביבית

יוצרת אבעבועות במים, כן החמה יוצרת כן. וז"ש ויקח לחם וחמת מים, והיינו שחמת מים נתהפך ונעשה חמה במים, חום החמה נכנס במים, והיינו שנכנס כח של עביות במים, עביות כפולה. וזהו עבעבית, עב-עב, ודו"ק. ויתר על כן, נכנס כח של כעס - חמה במים.

והנה אביבית נקרא מלשון קלקול של "אביב". ואמרו (ר"ה, כא, ע"א) שלח ליה רב הונא בר אבין לרבא, כד חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן, עברה לההיא שתא ולא תחוש לה, דכתיב (דברים, טז, א) שמור את חדש האביב, שמור אביב של תקופה שיהא בחדש ניסן. והבן שאם לא ישמור אביב של תקופה בחדש ניסן, ובפרט כמה

כתב בערוך (ערך אביבית) וז"ל, אביבית (דב"ר, יט) והנחש היה ערום - שמעת מימך אומר חמור זה יוצא חמה עליה אבבית עליה, והיכן יסורים מצויין על בנ"א, קור וחום חמה ואבבית. ספרים אחרים, ועועית. ובפרשה נ"ג, ויקח לחם וחמת מים, נכנסה בו חמה ועבעבית, עכ"ל.

ולשון עועית, הוא לשון תעתוע ולשון עוות. ובתיקון זהו מאכל פול הנקרא שעועית (עיין ספר הערוך ערך פול). ואמרו בירושלמי (כלאים, פ"א, ה"א) למה נקרא שמה שעועית, שהיא משעשעת את הלב, ומהלכת את בני מעיים.

ולשון עבעבית, הוא מלשון אבעבועות (עיין ערך אבע), שכשם שהאש

אבין פתח, השבעני במרורים (איכה, ג, טו), בלילי פסח של יו"ט הראשון. הרוני לענה, בתשעה באב, ממה שהשבעני בלילי יו"ט הראשון של פסח, הרוני בת"ב לענה, הוי בלילי יו"ט הראשון של פסח הוא לילי ת"ב (והיינו שלעולם חלים ב' ימים אלו באותו יום בשבוע). והיינו שע"י קלקול ת"ב נופל זמן אביב שחל בו פסח, מזמן ממוצע בין קור וחום, רויה, ונהפך רויה להרוני לענה, והיינו שנהפך אביב לאביבית, כנ"ל.

פעמים, אזי ימצא אביב בקיץ, וזהו שורש של קלקול אביבית. ושורש תיקון קלקול זה, זהו מש"כ (ויקרא, ב, יד) ואם תקריב מנחת בכורים לה' אביב "קלוי" באש, קלוי תיקון של "קלקול", והבן. וקלקול אביבית, נגלה בפרט בחדש אב, אביבית, אב-בית. שבחודש אב נחרב הבית, כי שלט בו כח תוקף החמה היפך מדרגת קלוי באש, נעשה שרוף באש, באש הצתתה, הוצת אש בהיכל. וז"ש חז"ל (איכ"ר, פתיחתא יח) ר'

אבינוס

אמר אבנינוס, פירוש בלשון יוני איש מיוחס, עכ"ל. והמיוחס ביותר הוא מלך בן מלך, ונקרא אבנינוס, כמ"ש (ילק"ש, שה"ש, פ"ח, תתקצד. וריש קה"ר, א, ב) מלך בן מלך, נביא בן נביא, חכם בן חכם, אבנינוס בן אבנינוס. וקרוב לכך, בית אבטינס שהיו ממונים על עשיית הקטרת, שעבודתו במזבח הפנימי (יומא, לח, ע"א). וכן אבנימוס (שמו"ר, יג, א). וכן אבהנוס, כהן מדין. עיין מלאכת שלמה (כלאיים, פ"ח, מ"ד). וכל אלו לשון כהן וראשית, שכן "אבנימוס" שאל, הארץ האיך נבראת "תחלה" (שמו"ר, יג,

כתב בספר הברית (ח"א, מאמר ח', מקור מים, פ"ב) וז"ל, ויש עץ שנקרא אבינוס (והוזכר כבר ברד"ק, יחזקאל, כז, טו. ונקרא אבנוס. ועיין בספר השורשים, ערך אבן. ועיין יוסיפון, פרק י"א) שיורד כאבן במצולה, יען שכמותו מים יותר קל ממנו, עכ"ל. ולפ"ז נקרא אבינוס מלשון אבן. וכן אבאטיס, הוא אבן טובה, כמ"ש (מד"ר, שמות, לח, ח) שאבן של נפתלי באבני החושן היה אבאטיס.

ושורש קרוב לכך, כתב בספר הערוך (ערך אבנינוס) וז"ל, אבינוס (בריש ויק"ר) הבן יקיר, ר' יהושע בר נחמן

לשון חשיבות, כמו וישימני לאב לפרעה (בראשית, מח, ח), וכן ויקראו לפניו אברך (שם, מא, מג), תרגומו דין אבא למלכא, וכונתו לומר כמה נחמן בן אדם חשוב איכא בשוקא, עכ"ל. וז"ל רש"י (יבמות, נו, ע"ב) ומודה לי אבא - משום דקשיש מיניה קרי ליה אבא, כמו לשון נשיאי ורבי, עכ"ל. וכן ראש נקרא אבא, כגון (גיטין, נו, ע"א) אבא סירקי (ורש"י שם פירש שזה שמו). ולכך כל שמות חשיבות הללו מתחילים באותיות אב, לשון חשיבות. ולדברי הערוך הנ"ל, הבן יקיר, הוא מלשון אבן, אב-בן, כמ"ש התרגום, משם רועה אבן ישראל, אב-בן. וזהו הבן יקיר לי אפרים, והיינו חיבור גמור של אב ובן, נקרא אבן חשובה, אבינוס, כנ"ל. וזהו יאבנוס, אבן-נס, מלשון חשיבות נס להתנוסס. וכן לדברי הספר הברית, שזהו עץ כבד ששוקע במים, זהו חשיבות של העץ משאר העצים. וכן נקרא כן מלשון נס - ברח, שכאשר שוקע זהו מעין ניסה, בריחה.

ויתכן עוד שהוא עץ חשוב, כמ"ש ברבינו חננאל (שבת, קכט, ע"א) וז"ל, שולחן העשוי מעצי יונס, והן יקרים, פי' יאבנוס, עכ"ל. ואבינוס

א). ודו"ק. ולהיפך, אבטומטוס. וכתב בערוך (ערך אבטומטוס) וז"ל, (מדרש תהלים, א) אלו המינים, האומרים אבטומטוס הוא העולם, פירוש מניע עצמו בלתי מניע חיצוני, עכ"ל.

ועיין רש"י (שמואל, א, א) וז"ל, אפרתי - בן פלטין אבגיננוס, אדם חשוב, עכ"ל [וכתב בספר יוספין (פרק מז) וז"ל, אגוסטוס בלשון רומי, מליץ וחכם]. וקרוב לכך אבגניסטי, שכך תרגמו אפרתים, כמ"ש (רות"ר, ב, ה) אפרתים - ריב"ל אומר, פלטיאני, ורבי ב"ר נחמיה אומר, אבגניסטי. ולהיפך שם בזיון שפחה, נקרא אבגתית (אבגתיים), כמ"ש (מדרש אבא גוריון) מצחק אני עליכם כאבגתיים מאחורי הקוריוס. וכן אלבינוס. וכתב בתפא"י (נגעים, פ"ב, מ"א) וז"ל, שיש שנולד כך משונה בעורו, ונקרא בל"א אלבינוס, והוא מום באדם, ונקרא בלשון המשנה לבקן (בכורות, פ"ז, מ"ו), עכ"ל.

והיינו כי לשון אבא הוא לשון חשיבות, וכמ"ש בבן יהודע (קידושין, לג, ע"א) וז"ל, כמה נחמן בר אבא איכא בשוקא - ודאי לא היה שם אביו אבא, כי הוא היה חתן הנשיא ששם אביו היה יעקב וכו', אלא אמר רב נחמן בר "אבא", שהוא

פ"ח, הלכה ג) - מאי אבוהונוס, חמר סלק, וכו'. ובלשון יוני חמור נקרא הונוס, ופירוש אבוהונוס, חמור של ציה ומדבר חרב, עכ"ל.

ויאבנוס מילים קרובות זו לזו. וכן חמור שיכול לילך במקומות קשים נקרא אבוהונוס, כמ"ש בערוך (ערך אבוהונוס) וז"ל, אבוהונוס (ירושלמי, כלאים,

אבלינא

ונקרא כן היפך אבל, אבלות, שהוא צער ויגון של העדר, על דבר שהיה קיים ואיננו. והיפוכו דבר שאין עליו אבלות, כי הוא חזק וקיים, והבן. ואבל נקרא כן מלשון א-בל, בלה וכלה. ומלשון זה אבולי, ופירש בערוך השלם בערך זה וז"ל (על בולי, מסכת ב"ב, פרק מי שמת (קמג, ע"א) אכולי ואאסטרטוני) פירוש, בולי בלשון יוני בולי עצה, ואות אל"ף נוספת, עכ"ל. והיינו עצה איך הדבר לא יתכלה ויתבלה, אלא יתקיים. וזהו עליבולי, והבן. וזהו אבל מלשון באמת, כמ"ש בערוך ערך זה וז"ל, אבל, אמת. ותרגום (בראשית, יז, יט) אבל שרה אשתך, בקושטא, עכ"ל. ואמת, היינו קיום של דבר באופן מוחלט, בבחינת מש"כ ושפת אמת תיכון לעד. ואבלות על העדר, ואמת, הוא דבר והיפוכו. וכאשר גובר האבלות על האמת, נעשה מאמת, מת, כי נעלם האל"ף שהוא

אבלינא. וכתב בערוך ערך זה וז"ל, מטות של אבלינא (בבהעלותך בהגדת ילמדנו, תנחומא סימן ו') (א"ב, פירש בל"י, כלים עשויין מעץ ברוש, לא ירקב), עכ"ל [ובפסיקתא רבתי (לג) אמרו מעצי אלמוגים נקראים אבליגה]. וקרוב לכך אבלוסמוס, וכתב שם בערוך בערכו, וז"ל, מי לא עסקינן בכלי אבלוסמוס (זבחים, צד), פירוש, כלים של עור קשין ועבין, עכ"ל (ועיין בערוך השלם, ערך אנוס, שהוא עץ ברוש). והרי שלשון "אבל" לשון של דבר קשה, כברוש שאינו נרקב, וכן כלי של עור קשה ועב. וכן כתב בערוך ערך אבל וז"ל, פירוש כלי של ברזל הוא וכו', עיי"ש בהרחבה. וברזל קשה. וכן אבולאי, ופירש בערוך בערכו, תקרה של מבואות "לחיצוק" מפני כובד הכובי, עכ"ל. וכן אבילא, ופירש בערוך בערכו, חומת העיר, עכ"ל. והיינו דבר חזק שעומד יצוק, קיום מוחלט, קיום העיר.

הנקרא אנוס כנ"ל משם הערוך השלם.
אנוס, אן-נס. והבן מאוד.

ונראה עוד שאבילנא מלשון אבן, אבן
קשה וחזקה. בבחינת חלמיש.
וכתיב חלמיש למעינו מים. ולכן נקרא
מעין אבלונא, כמ"ש (ב"ר, לג, ה) ויסכרו
מעיונות תהום, אבל לא כל מעיונות,
חוץ ממעין טבריה? ואבלונאא ומערת
פנתס. ונראה שזהו מעיין חזק ותקיף
ולכך לא נסכרו.

שורש קיום כל דבר, אלופו של עולם.
וכן אבלא, וכתב בערוך ערך זה וז"ל,
פירוש אובלא, כסוי החבית שאין
בהם דיבוק, אלא שנח בלבד, עכ"ל.
והבן שכיסוי קל שאינו מתקיים מעצמו,
על מנת שיוכל להתקיים נצרך דיבוק.
אולם כיסוי כבד שעומד על עמדו
מחמת חזקו וכבדו, אינו נצרך דיבוק.
וזהו אבלא, בחינת חיזוק וקיום. ויתכן
אף שכיסוי זה עשוי מעץ חזק, עץ ברוש

אברקין

ולכך עושין מכנסים רחבים שלא יביאו
לידי חימום. וזהו אברקין, מלשון אב-
קריין, והבן.

והבן שרגלים הוא מקום יציאה לחוץ,
וכלשון חז"ל לבר מגופא, יציאה
לחוץ. ומכנסים נקראים כן מלשון כינוס,
כונס לפנים. כי המכנסים באים במקום
היציאה לבר, על מנת לכנוס פנימה,
ובעיקר לכסות את מקום ההולדה שהוא
שורש היציאה לחוץ. ולכך בפרטות הם
מכנסים קצרות, שעיקרו למקום הערוה,
וסתם אבר, קאי על אות ברית קודש.
ולכך נקרא אברקין, אבר-קין. כי עיקרו
לכסות האבר, אות ברית קודש. וכמ"ש

אברקין. וכתב בערוך ערך זה, וז"ל,
בירושלמי דשבת פרק כתבי הקודש
ה"ה, שני סבריקין ושני אברקין. בלשון
רומי, מכנסים. עיין ברקין. תרגום
ירושלמים, ומכנסי בד, אברסקין דבוץ.
ויש נוסחאות שכתוב בהם אוורסקין,
עכ"ל. כך תרגם תרגום יונתן מכנסים.
ויש גורסים אברסקין, וי"ג סובריקין.

ונקרא כן מלשון ברי, אקן-ברי, בן. כי
שורש הבנים בין הרגלים, באות
ברית קודש. ובדקדוק בן - בין, בן היוצא
מבין הרגלים. ולכך הכיסוי לרגלים,
מכנסים, נקרא ע"ש הרגלים, אברקין.
וכן מן היסוד יוצא קרי, אם מתחמם,

ואמרו חז"ל שיצאו מהם י' טיפין, והבן מאוד והדברים ארוכים.

ועיקר מלת אברקין היא ברק, אין-ברק, ואמרו בזוה"ק שמדרגת ברק הוא בסוד אות ברית קודש, בבחינת מש"כ כברק חיצוץ, וקאי על אות ברית קודש שיוורה כחץ. ועיין בלבבי פדיה קבלה, ערך ברק, ערך קטן יסוד. והבגד שבא לכסות מקום יציאת הברק, נקרא אברקין. ובדקות, הטיפה, תיקונה ע"י מכנסים, בבחינת כונס משקה. וכונסה לשורשה שהיא בחינת אור - ברק, בסוד אור - מים - רקיע, כנודע. ובפרטות, אור - בקר, ניצוצין, ובקלקול יורד מן אור ונעשה ב-ק, ויורד יותר ונעשה ניצוצין, ויורד יותר ונעשה מים, ויורד יותר ונעשה רקיע, ויורד ונעשה קרי-ע, והבן.

(שמות, כח, מב) ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה, ממתנים ועד ירכים יהיו. ומבואר שעיקרם לכסות הערוה, ולכך נעשים רק עד הירכים. ולכך אמרו (זבחים, פח, ע"ב) מכנסים מכפרים על גלוי עריות, שנאמר ויעש להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה. ואמרו (נדה, יג, ע"ב) מכנסי כהנים וכו', ואין להם לא בית נקב ולא בית ערוה, והבן.

ופירוש נוסף לאברקין כתב הרע"ב (כלים, פרק כט, משנה ב') וז"ל, אית דמפרש מכנסים ואית דמפרשי כמין בתי ידים מצמר שמלבישים בהם את הידים ומכסים בהם את הזרועות עד האצילים, עכ"ל. ועיין תוי"ט שם. והבן שכשם שיש בחינת יציאת זרע מן אות ברית קודש, כן בשורש יש יציאת כח זרע בידיים, וע"ש כן נקראים זרוע מלשון זרע. ולכך כתיב אצל יוסף ויפוזו מבין זרועי ידיו,

אבינתא

שמנאפת עם חברותיה. ובפשוטו ניאוף ממש. אולם בר"ג כתב שהיא רוגזת עם חברותיה.

וכתב בחשק שלמה (שורשים, אות נ', נף) וז"ל, מלשון תנופה, פעל אנף,

כתב בערוך ערך אבינתא, וז"ל, תרגום ירושלמי, והנאפה למינה, ואבינתא, עכ"ל.

ואמרו (חולין, סג, ע"א) האנפה זו דיה, רגזנית. למה נקרא שמה אנפה,

דלֵבָא, כנ"ל, שמסתלק ממנה כח ההבנה. ועיקר הניאוף תלויה בראיה, עין רואה, ואזי לב חומד. וז"ש בשורייני דעינא באובנתא דליבא תלו. וכאשר רואה דבר ניאוף, נסתלק אובנתא דליבא, ואזי העין רואה מה שרואה. ולהיפך בתיקון אמרו (מגילה, כד, ע"ב) אמרו לו לר' יהודה, הרבה צפו במרכבה ולא ראו אותה מימיהם, ור' יהודה התם באבנתא דליבא תליא מילתא.

(ובהרחבה יותר, ביניתא פירוש דג או תולעת או שער. עיין רש"י, פסחים, עו,

ע"ב. יומא, סג, ע"ב, מכות, טז, ע"ב). ועוד. כתיב (משלי, כד, ג) בחכמה יבנה בית. ואנפה זו שמסתלקת ממנה החכמה מפני שרגזנית היא כנ"ל, אין בה כח של בית. ולכך נקראת אבינתא, מלשון בית. והיינו העדר בית. אבינתא, אין-בית.

לשון כעס, וה' התאנף בי (דברים, ד, כא) וכו'. והוא תנופת הגוף ותנועתו מצד כעס, שהמרה מתרוממת למעלה וכו', והאנף מופלג מן הרוגז, שהרוגז תנועה פנימית, והאנף תנועה המתגלה לחוץ. לכן יקרא מין עוף אנפה, האנפה למינה (ויקרא, יא, יט), שהיא כמ"ש בש"ס, דיה רגזנית. או שהוא מענין תנופה כפשוטו שמתנועעת תמיד לכאן ולכאן כשהיא מעופפת וכו'. ואפשר שגם פעל נאף לשון נאוף, ג"כ מענין תנופה, דהיינו התנועעות הגוף בהולכה והבאה, כענין תנופה, עכ"ל.

ולפ"ז נקרא אבינתא מלשון אובנתא. וכמ"ש (ע"ז, כח, ע"ב) שורייני דעינא באובנתא דליבא תלו. ופירשו התוס' שם וז"ל, באובנתא, בבי"ת, לשון הבנה, עכ"ל. וכבר אמרו, כל הכועס חכמתו מסתלקת ממנו. ודיה זו רגזנית ולכך מסתלק ממנה חכמתה והבנתה. ולכך נקראת אבינתא, מלשון אבנתא

אבוברואה

ובגמ' שם אמרו, מאי אבוברואה, חומטריא, מאי חומטריא, חוטראה יחידה (פירוש, עץ הגדל יחידי בלא ענף, זהו

אמרו (שבת, קט, ע"ב) אין אוכלין איזביון בשבת, לפי שאינו מאכל בריאים. אבל אוכל הוא יועזר, ושותה אבוברואה.

ששתה מים מגולים, רב הונא בר יהודה אמר, לייתי אתרוגא חליטא [ופרש"י, "מתוק" מלשון חלי קלא, וכמ"ש (ערכין, י, ע"ב) א"ר פפא, היינו חליל היינו אבוב, ואמאי קרי ליה חליל, דחלי קליה. ודו"ק היטב שאבוב ואתרוג מתוק שורש אחד להם) ולחייקיה (חוקקו) ולימלייה דובשא, ולותבה בי מיללי דנורא (על גחלים לוחשות), וליכליה. והבן שאף באבוברועה, שותה המים שבתוכו אם כי לא אוכל את האבוברועה עצמו.

אולם בערוך ערך אבוברועה, כתב שהוא "עשב", וא"כ לכאורה אין לו חלל בתוכו, וכדברינו לעיל כפי שפירשו הראשונים שהוא עץ. ובערוך ערך כשות, כתב וז"ל, פירוש, צמח כדמות זהב נמשך בחוטים למעלה מהקוצים, אבוברועה, עכ"ל. אולם לשון חומטריא, נראה יותר מלשון חוטר, וחוטר נקרא מקל - מטה. עיין מנחות (כט, ע"ב) ברש"י שם בביאור מלת דחטרי. אולם עיין בר"ת שם שהוא מלשון גג גבוה. וא"כ לעשב זה יש חוטין שנעשים בצורת גג. וא"כ ע"י הגג נעשה חלל תחתיו.

לשון פסקי הרי"ד שם), למאי עבדי ליה, לגילויא (פירוש, מי ששתה מים מגולין וירא שמא שותה הנחש מהן, שולקין זה העץ במים ושותין אותן ומבטלין הארס ומכחישינן אותו, וגם הבריאים רגילין לשתותו שמא שותו מים מגולין, פסקי הרי"ד שם). ויש גורסים אבוברועה, כך היא הגירסא במשניות לפנינו. ויש גירסא אבוב רועה, שתי מילים. כך היא גירסת הרמב"ם בפירוש המשניות שם. ויש גורסים אבוב רואה, שתי מילים, כן גירסת הרא"ש במיוחס לר"ן שם.

ונקרא "אבוב" מלשון נבוב. וכתב בר"ח (שבת, שם) וז"ל, אבוב רועה, פירושו בלשון ישמעאל, "אזבוב" אל רעאי או עצאה אל רעאי, עכ"ל. ונבוב פירושו חלול, כמ"ש (ב"ב, יב, ע"ב) נבוב לוחות, ומתרגמין חליל לוחין. וזה העץ הוא חלול בתוכו וראוי לעשות ממנו אבוב של רועים להשמעת קול. וכן לעשות ממנו כלי להכניס בתוכו מים ואח"כ לשתותם כנ"ל. וכתב בפסקי הרי"ד הנ"ל, וז"ל, "שולקין" זה העץ ושותין אותו, עכ"ל. ולהנ"ל י"ל שמכניסים לתוכו מים ושותים אותם אח"כ. וכמ"ש שם עצה נוספת למי

ת"י את הבדיל, בעצא, עכ"ל). וכתב הרע"ב (שם) וז"ל, הוא בדיל וכו', ותרגום ירושלמי בעצא, עכ"ל. וכתב בר"ש (שם) וז"ל, והוא קסטרון דקתני בתוספתא, אין מקיפין בקסטרון, מפני שהוא פתיל ואינו צמיד, ואם עשאו לחיזוק הרי זה מציל, עכ"ל. ועיין ירושלמי (סנהדרין, פ"ז, ה"ה) גבי דין נסקל, שמשמע שבעץ וקסטיטיריון אינם דבר אחד, ודו"ק. וכן אמרו (תוספתא, מנחות, ט, כ) במנורה של בעץ ושל אבר ושל קסטרון. הרי שבעץ וקסטרון (והיינו הך קסטיטיריון, והיינו הך קוסטריא) אינם דבר אחד. וכן הוא בתוספתא ב"ב (פ"ה, ה"ט), ועוד מקומות ונראה שעיקר שורש המילה בעץ, בעצא, אבץ, הוא ב-צ, מלשון מבצבץ, ומלשון קבץ, והיינו שמקבץ את כל הביצבוצים, ויש לו תוקף וחוזק מלשון נצב. וכתב הרש"ר הירש (נשא, פ"ז, פ"ג) וז"ל, צב, קרוב אל סבב, והוא מורה כנראה על מחיצות המקיפות וכו', עיי"ש. וזהו מה שאמרו בכלים הנ"ל שאין מקיפין באבץ. וכן תוקפו וחוזקו, שמתחלף סדר אותיות אבץ, לסדר של צבא, שעניינו תוקף וכו'.

כתב בערוך ערך אבץ וז"ל, את הבדיל ואת העופרת (במדבר, לא, כב), תרגום, ית אבצא וית אברא, עכ"ל. ובתרגום ירושלמי שם פירש, בדיל, קיסטרא.

וכתב בעמק המלך (שער י"א, פ"ה) וז"ל, שהבדיל הוא רך, משא"כ בברזל, עכ"ל. וכתב בקהלת יעקב (ערך בדיל) וז"ל, בדיל הוא מז' מיני מתכות וכו', בדיל נצח (הרב בליקוטי תורה, תהלים פ"ד, ד"ה עוברי בעמק הבכא), וי"ל נצח ענף החכמה, ויונק ממילוי ע"ב, גימט' בדיל, עכ"ל. ולכך הוא רך, והבן, משא"כ ברזל בנוק' כנודע. ועיין שער המצות (עקב, אות ו'). וכתב בשמן ששון (שם) וז"ל, עיין שו"ע הלכות פסח, סימן תנ"א, ס"ק י"ג. ושם בבה"ט, עכ"ל. ושורש הבדיל בכסף, כמו שביאר רמ"מ משקלוב בביאור הזהר (דף נז). (ועיי"ש, בדיל, אותיות יד-לב. ועיין עוד בדבריו בליקוטים, דף שט"ו).

ונקרא בדיל מלשון בדיל מיניה, פורש ונפרד מן הדבר. והיינו שנפרד מן שורשו, הכסף. וכתב הרא"ש, שהבדיל מזוקק יותר מן העופרת.

ופעמים נקרא במקום אבץ בעץ, כמ"ש (כלים, פ"י, מ"ב) אין מקיפים לא

בבעץ (וכן הוא בתרגום, יחזקאל, כז, יב. ושם, כב, יח, תרגם בעיץ. ועיין ערוך ערך בבעץ, וז"ל,

אגא

ושורש ההתפשטות דקלקול, שתחלה לבושו של אדה"ר היה כותנות "אור", באל"ף, ואח"כ נעשה כותנות "עור", בעי"ן. וכתב בערוך בערך "אגאה", וז"ל, אגאה (ב"ר, סוף פ"כ) - כתנות עור שדבקים לעור, ר' אלעזר אמר, איגיאה (א"ב, פירוש אגיאה, עור עזים), עכ"ל. וביאורו, כי כותנות עור, הם שורש ההתפרטות דקלקול, כנזכר. ועיין עוד ערוך ערך אג, וז"ל, אוג - אילן ושמו בלשון ישמעאל אלסומק בעליו מתקנין "העורות" לבנים שקורין קורטבי"ש, עכ"ל. ועיין רמב"ם, פירוש המשניות (פאה, פ"א, מ"ה) וז"ל, אוג - הוא הסומאק אשר בארץ הצבי, והוא צמח שיעבדו בו העורות, עכ"ל. ושורש ההתפרטות באוה"ע, הוא "אדום", וכמ"ש (דמאי, פ"א, מ"א) משיאדימו. ולכך פרי זה אדום, כמ"ש הערוך שם, וכן בר"ש משאנץ (טהרות, כלים, פרק כ"ו, משנה ג'). ועיין סמ"ג (ל"ת, מצוה רפ"ד) שהוא בושם.

וקרוב לכך שורש "אגיא". וכתב בערוך ערך אגיא, וז"ל, ליהוי הדין אגיא פיאה (גדרים, ו), כי כסלי לאגיא, פירוש כתלמים לשדה (בהתפרטות, כנ"ל).

כתב בערוך (ערך אגא) וז"ל, אגא - כל לשון שאינו עברי, הוא אגא, עכ"ל. והוא קרוב למלת עילג, לשון עלגים, כמ"ש. וביאורו, כי אות אל"ף, אחד, שורש לשה"ק, שהוא לשון של אחדות. ושאר הלשונות שיונקים מלשה"ק, הוא "התפרטות" של לשה"ק, וכל אחד נחלק לשלש, כנודע. והדוגמא השורשית בישראל, גוי אחד, ויש להם ג' אבות. וזהו שורש א-ג, אחד שנחלק לשלשה. וכאשר נגלה החזרה לאחד, זהו א-ג-א. וצירוף "אגא" מצינו בפסוק (שמואל, ב, כג, יא) שמא בן אגא, והם היו שלשה, ישבעם, אלעזר, ושמא בן אגג היה "השלישי", עיין רד"ק שם, ורש"י (דה"י, א, יא, יב, ד"ה הוא בשלושה הגבורים).

וקרוב לאגא, הוא אגוגא. עיין ערוך ערך זה, וז"ל, אגוגא דמיא, במגילת איכה מי יתן ראשי מים (א"ב, פירוש בלשון יון, צנור ואמת מים), עכ"ל. ודרך צינור אמת המים, שבראשיתה היא אחד, וכך מחוברת לאמת המים, ואח"כ מתפשטת לצדדים להשקות השדות אנה ואנה. וזהו שורש א-ג, כנ"ל, שמאחד נעשה התפרטות לשלש, ויתר על כן.

נקראים "אגיא". ועל השדים אומרים כי הם רבים במספרם מבני אדם וסובבים אותם ככסלי שסובבים לאגיא, עכ"ל. ודו"ק שהוא לשון התפרטות וריבוי.

ויש אומרים, החורש שדה, ועושה אותה מקומות גבוהים שהזרע לצדדיהם, ומקומות עמוקים שהמים הולכים בהם, הגבוהים נקראים "כסלי", והעמוקים

אגב

ע"ב), ובמפרשים שם. ויש גורסים במקום אגבין, אצבין או אגטין.

ובערוך החדש כתב (ערך אגבאסטס) וז"ל, במדינה ממונה על בית שלו, עכ"ל. ומי שממונה על דבר נקרא שנושא הדבר על גבו. ולכך הממונה על הבית נקרא אגבאסטס, כי הבית מושא על גבו.

ויתר על כן, לדברי הערוך שזהו משי גרוע שאינו נוח לטוות אותו, ביאורו, כי סוד א-ג, נתבאר לעיל, שמאחד נעשה שלש, ואזי הוא בבחינת חוט "המשולש" לא במהרה ינתק, אולם כאשר זהו משי גרוע ואינו נח לטויה, זה אינו בבחינת חוט "המשולש", שלש, אלא אינו מחובר כראוי, והוא בחינת שנים, וזהו אגב, א-ג-ב, שאינו חיבור כראוי לשלש אלא שנים, ודו"ק.

וזהו ההבדל בין פנים לאחור - גב. כי בפנים נגלה ימין שמאל ואמצע,

אגב, מלשון א-גב. כי יש פנים ויש אחור, ואחור נקרא גב. וכל דבר שבא מתוך דבר "אחר", נקרא "אחור", וכן נקרא בלשון ארמי "אגב", כי בא בבחינת אחור, הנקרא גב.

וכן גביע. ופעמים נקרא בארמית "אגבין", מלשון "גב". כי כל כלי עיקרו לתוכו, שמשתמש בו. אולם גביע, כלי חשוב, ולכך עיקרו ליופי הנראה לחוץ הנקרא גב הכלי, וע"ש כן, נקרא גביע. ובתרגום ירושלמי (בראשית, מד, ב) גביע - אוגבין. ואמרו (ירושלמי, כלאים, פ"ט, ה"א) והכלך - אגבין קיסריי. והוא צמר דק (עיין רמב"ם, כלאים, פ"י, ה"ב). וכיון שהוא רך הוא שוקע ואין נראה בעיקר תוכו אלא דופנו, גבו. אולם בערוך בערך זה פירש שהוא משי גרוע, ולפ"ז אינו במדרגת תוך, אלא כולו במדרגת גב, כי על דרך כלל הגב עכור מהתוך. ועיין שבת (כ, ע"ב. כז, ע"א), ומנחות (לט,

ממנו הפסולת, רע'י, רע-י. ולכך כיון שאין נגלה האמצע, אזי נראה כשנים, ב', ימין ושמאל. וזהו ג-ב, ג', אולם נראה כשנים. ובעומק כל דבר גרוע הוא שנים שאין נגלה בהם כח החיבור של השלש.

והאמצע מחברם כראוי. בבחינת חוטם, פה - טבור הנמצאים באמצע, בצד הפנים. אולם בגב אין נגלה אמצע דתיקון, אלא אך ורק אמצע דקלקול, פי הטבעת, בשליש תחתון דקומת אדם, וזהו אמצע של קלקול. ולפיכך יוצא

אגדה

ובדקות, כל ארבע הם בבחינת "שנים שהם ארבע", ולכך יש גם בהלכה אגד של שנים (עיין סוכה, יג, ע"א, שנחלקו האם אגד של שנים, ועיין שם בתוס' ד"ה בשלש שמים אגד, דבמסכת אבות משמע דפחות מחמישה לא שמים אגד, עיי"ש. וזהו אגד של אגדה, אגד-ה', ודו"ק).

וקרוב לכך שורש בגד, וכמ"ש בהכתב והקבלה (במדבר, יט, כא) וז"ל, שם בגד, שהוראתו הוא לרש"פ (יריעות שלמה, חוברת יא, יריעה מ"ז), מורכב מן בא-גד, לשון אגד (ואות א' בנעלמות ובגילוי רק אותיות ב-ג-ד), שמאגד ומקשר יחד חוליות הגוף ופרקיו. ולי נראה שנקרא בגד לשון אגד, שחוטי הטווי והארוג אגודים ואחוזים יחד, וכולל גם מה שאינו למלבוש (עיין שבת ס"ד, בגד טווי וארוג), עכ"ל.

וקרוב לדברי הכתב והקבלה, מבואר

א - אחד. ג - חלוקה לשלש, אולם מחוברים, בבחינת חוט המשולש לא במהרה ינתק. ד - זהו כל כלי שלתוכו נכנסים השלש, כדוגמת דוד שהוא רגל רביעי שבמרכבה, ולתוכו מאירים ג' האבות. וזהו "אגד כלי" (עיין שבת, צא, ע"ב).

ואגדה, נוסף לה אות ה', והיינו נקודת המרכז שתוך ד' הצדדים שמחברם. וזהו דברי אגדה שמושכים ואוגדים את לבו של האדם ואוגדים ומחברים לשורש אחד. ולעומת הלכה, סוד ד' אמות של הלכה, זה אינו בחינת אגדה, מכח נקודת אמצע, ה' כנ"ל, אלא מכח כלי, ד' כנ"ל, בבחינת ד' אמות של הלכה. כי בהלכה מצרפים את כל השיטות יחדיו, ככלי שמכניסים לתוכו הכל, ואזי מכריעים הלכה למעשה.

לרגלים אינו בגילוי אלא בנעלמות. וכאשר יש חולשה ברגלים נוטלים מקל ועל ידו נעשה מעין ג' רגלים, ועי"ז יש אגד ברגלים ומתחזק, ודו"ק היטב.

והיפך אגד, חיבור, גד לשון חיתוך (ולשון המשכה). ומלשון חיתוך,

פירוד מן האל"ף, מלת אגדנא, כמ"ש (ע"ז, כט, ע"א) אגדנא, ופרש"י וז"ל, עשב מר הוא, והוא מרובי"א (לשון ריבוי), לבן לענה מתרגמינן גידין, עכ"ל. בבחינת דברים קשים כגידין. ולהיפך גד, המשכה, בא גד, בא מזל.

והבן, מחד אגד מחבר ומצרף, אולם "מצמצם" יחד. וכן מונע מזר מלהיכנס בתוכם. וכן מקטין את החלל ביניהם.

בתרגום על הפסוק (שמואל, ב, ג, כט) ומחזיק בפלך, ובתרגום, ומתקיף באגד. וכתב ברכינו ישעיה (שם) וז"ל, זהו מטה שנשענין עליו (עיין רש"י שם, ושאר מפרשים), וזהו חולי הרגלים הנקרא פודגרא. ודומה לו, ידיה שלחה בכשור וכפיה תמכו פלך, והוא המקל שתופשות הטוות וקושרות בו הפשתן והצמר שהן טוות וכו'. וי"ל שרומז לסבי דאזלי אתגרא, שהוא מקל שהזקנים נשענים עליו, עכ"ל.

והבן שיש לאדם ב' רגלים ונחסר כח אגד ברגלים, כי עיקר אגד אינו שם אלא במקום שיש שלש (כנ"ל, שבת, צח, ע"ב), ובין הרגלים יש רק אות ברית קודש, אבר קצר שכח האיגוד שבו ביחס

אגה

מקורות נוספים מהירושלמי. וקוץ זה הוא במקום גבוה, ולכך נקרא אגה, היפוך אותיות, גאה. כי הוא גאה בקומתו. ובקדושה הוא בבחינת קוצו של יו"ד, שהיא עליון על כל האותיות.

ואגה מלשון דאגה. ועיקר הדאגה מחוסר אחדות. דאגה, היפוך

אגה, ובלשון רבים, אגין. ופעמים הגירסא באות ה', כמ"ש (עירובין, לד, ע"ב) הקנין והאטדין וההגין, מין אילן הן, ואינן כלאים בכרם. ואטד מין קוץ הוא, עיין תהלים (נח, י), ובמצודות ציון (שם). ורד"ק (ספר השורשים, ערך אלד). ולפ"ז אף אגין - הגין מן קוצים הם. ועיין ספר הערוך השלם, ערך אגה, שהביא

שלמעלה מן האותיות. ונראה כדיבור לעג, עלגי שפה. עיין ערוך (ערך אגא). ולהיפך בקלקול, גאה, כנ"ל, הוא יציאה מן הסדר, כי הגאה יוצא מן הסדר. עיין מהר"ל (נתיבות עולם, נתיב הענוה).

וכתב רש"י (סוכה, יג, ע"א) וז"ל, היזמי והיגי - מיני סנה, עכ"ל. סנה - סיני, הר סיני, שפל בערים, ענוה. והבן שמצד התיקון, גאה, הגה - היגי, אינו בעל גאוה, אלא בעל ענוה, ודו"ק. והוא נמוך משלשה טפחים, שפל. עיין שבת (ז, ע"א). וכל שלש כלבוד, ובטל לקרקע, כארעא סמיכתא. וכיון שהוא בעל ענוה, אין, כאשר נתגלה בקלקול, הופך אחרים לאין, וכמ"ש (תענית, כג, ע"ב) כי מטא להיזמי והיגי, דלינהו למניה. והיינו שמזיק והופך הניזוק לאין, והבן.

אותיות אגדה. כי עיקר הדאגה מחוסר האגודה. וביטול האגודה, או ע"י פיזור, או ע"י שאחד מן האגודה מרומם עצמו למעלה מכולם, ובזה נבדל מהם. אולם אם רוממותו רוממות אמת, אז הם בטלים אליו, וזהו אגודה דתיקון. והדוגמא לכך הוא אגד של ד' מינים, שהלולב גבוה מכולם, וכולם בטלים אליו ואגודים יחדיו. ובראש הלולב יש כמין קוץ, וזהו אגה של קדושה. כי ד' מינים כנגד ד' אותיות הוי"ה כנודע. והקוץ בראש הלולב, הוא כנגד קוצו של יו"ד.

ובעומק, אגה, א-ג-ה, אותיות כסדרם, אולם בדרך דילוג, כי נחסר החיבור של ב-ד. והבן שיש צירוף כסדרם, וזהו בבחינת האותיות. ויש צירוף מכח דילוג, ושורש בקוצו של יו"ד

אגודל

שלכך אין מוציאין אגודל במקדש (יומא, ב, ע"א). וכן מצינו (תמיד, לא, ע"א) אצבע הכבד, אגודל שבולט יותר מן הכבד. עיין רמב"ם פירוש המשניות (שם). וכל דבר שבולט מן הדבר, נראה כאינו חלק מן הדבר, אלא כדבר חדש

נקרא כן מלשון אין-גודל, כי כל האצבעות הם ב' פרקים, ואגודל - בהן, יש בו רק ב' פרקים, והרי שזהו קטן מכולם (אולם רחב מכולם), וזהו לשון סגי נהור, היפך גדול, נקרא א-גודל. וכן אגודל, נבדל משאר האצבעות,

שם של אחדות, לשון אגוד-ל, מחובר לד' אחרות, והבן.

ועוד. כאשר פושטים כל האצבעות, כולם עומדים עיקרם לאורך, ולעומת כך אגודל עומד לרוחב. וכתב התפארת ישראל (כלים, פרק כט, משנה ד) וז"ל, דכל אצבע שבש"ס, היינו "רוחב" אגודל, עכ"ל. ודו"ק. ולכך נקרא גדול, כי מגדיל תפיסת האצבעות, מתפיסת אורך לתפיסת רוחב, והבן (ועיין עוד שם, אהלות, פרק י"ג, משנה א', יכין).

ועוד. כאשר מחברים ב' ידיים זה לזה, סמוכים, ולא כף אל כף, אזי ב' אגודלים סמוכים זה לזה ופונים זה לזה. ונמצא שהאגודל שורשו צירוף ב' ידיים, וזהו גדלותו, ודו"ק.

הוספה לחנוכה: וכתב הרמ"א (תרעא, ד) וז"ל, ומותר להדליק [נרות חנוכה] בפמוטות שקורין לאמפ"א, מאחר שכל נר מובדל הרבה מחבירו (ת"ה סימן ק"ה), עכ"ל. וכתב באשל אברהם מבוטשאטש מהו שיעור 'מובדל הרבה מחבירו' בלאמפ"א, וז"ל, מובדל הרבה - להדלקת נר חנוכה בשמן, עשו פיות ח' מובדלות זה מזה כעובי אגודל ויותר כמו שכתב בפרי מגדים (סק"ב), עכ"ל.

שגדל שם, וע"ש כן נקרא אגודל. ולפ"ז עיקר שמו גודל ולא אגודל.

וכן אגודל מלשון אגוד-ל. כי ד' אצבעות אחרים אגודים ומחברים יחדיו, אולם אגודל נבדל לעצמו, ונצרך לאוגדו יחד עם ד' האחרות. וכן להיפך ע"י אגודל נאגדים כל האצבעות. וכמ"ש בעשרה מאמרות (מאמר אם כל חי, ח"א, סימן לג) וז"ל, והחכם בעל פרדס רמונים זצ"ל היה אומר, לכוף את הגודל בתוך פיסת היד מאותו הטעם עצמו דתנן במסכת יומא גבי פייסות, אין מוציאין אגודל במקדש, והכל עולה אל מקום אחד, לכלול הדין ברחמים, עכ"ל. ולפ"ז עיקר שמו אגודל מלשון איגוד.

והבן שנקרא אגודל ונקרא בהן. בהן ב-הן, ב' אותיות ה-ן, שעליהם אמרו חז"ל שהם אותיות שאין להם זיווג, כמ"ש "הן" עם לבדד ישכון, שאותיות ה"ן הם לבדם, בלא זיווג. ולכך נקרא אגודל ב-הן, אצבע חמישית, שאותיות חמישית ה-ן, אין להם זיווג. ומצד כך שם בהן, הוא שם של נפרדות של אצבע זו. ולכך בהן להזאת מצורע (עיין רש"י, כתובות, ה, ע"ב, ד"ה אגודל), כי מצורע נבדל מכולם מחוץ למחנה, וההזאה על מנת לצרפו ולחברו. כי שם של אגודל, הוא

אגורה

לאגורת כסף (שמואל, א, ב, לו), האל"ף נוסף, והוא כמו גרה, ועניינו מטבע כסף, וכן פירש המתרגם, למעה כסף, עכ"ל.

וכן הוא מלשון גרון, כי בגרון נאסף כל המאכל, ובפרט בבהמה מעלת גרה, שחוזרת ואוספת מאכלה לגרונה. ומאותו לשון של "אסיפת הגרונות" אמרו (גיטין, פח, ע"ב) אגוריאות של נכרים. והיינו ערכאות, ששם נאספים כל העם לדיניהם. ונקרא כן מלשון שזהו מקום שאוגר אנשים. וכן במקום זה נאגרים כל המעות לדון בבעלותם.

וכן אגר - שכר. כי שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, והיא אוגרת אל תוכה את כל המעות יחדיו, בבחינת וצרת הכסף, צרור ואגור יחדיו. ובפרטות אמרו חז"ל, שירדו ישראל לבין אוה"ע, כי שיתוספו עליהם גרים (פסחים, פז, ע"ב). וזהו השכר - אגרא של הגלות. אגר, א-גר, סוד אסיפת והוספת גרים זהו גופא השכר. ובעומק, אגורה, א-גר-וה. והיינו שאוגר ומצרף את ו-ה של שם הוי"ה לשורשו לאל"ף או לי-ה.

ואמרו (יבמות, מח, ע"ב) שגרים בעוה"ז

אמרו (פסיקתא רבתי, יא) מה אגוז הזה עשוי ארבע אגורות. ונקרא כן מלשון "גר", מגורה, כמ"ש (תרומות, י, ו) מגורה שפנה. ופירש הרמב"ם (שם) וז"ל, הוא מקום שאוצרין בו, עכ"ל. וכמ"ש (מעשרות, פ"א, מ"ב) האגוזים, משיעשו מגורה. ופירש הרמב"ם (שם) וז"ל, ענינו משיבדל האוכל מן הקליפה החיצונה, ויהיה האוכל כאילו הוא במגורה, עכ"ל. ועיין מלאכת שלמה (שם).

וכן מלשון אסיפה, כמ"ש ברד"ק (ערך אגר) וז"ל, ענינו אסיפה וכו'. אגרה בקציר מאכלה (משלי, ו, ח), ויין לא תשתה, ולא תאגר (דברים, כח, לט), עכ"ל. וכן אמרו (ברכות, לט, ע"א) זית שאמרו, לא גדול ולא קטן, אלא בינוני. וזהו אוגרי. ופירש רש"י (דברים, כו, ב) וז"ל, זית שמן - זית אגורי, ששמנו אגור בתוכו, עכ"ל. ויתר על כן כתב ברע"ב (שם) וז"ל, זית ששמנו מאסף לתוכו "כולו כאחד", כמו יין בתוך הענבים, ואינו מפוזר בכל הגרגיר כמו זיתים שלנו, עכ"ל. והבן שזהו פנימיות אגור כולו כ"אחד", ודו"ק.

וביאור נוסף כתב הרד"ק (שם) וז"ל, אך

אשר אורם אין לשער ולהגיד, ובוודאי אין צריך לאור שלנו וכאומרם ז"ל וכי לאורה הוא צריך, מ"מ מקבל כביכול תענוג מאתנו ואנחנו מוסיפין אורה באור דלעילא וכדומה, ע"י נר חנוכה שאנו מדליקין פה בעוה"ז אנו מדליקין בוצינן דלעילא לאמשכא משח רבות קדישא. וזהו אגורה באהלך עולמים, שאני אוגר ואוסף באהלך באורותיך, היינו באורות דלעילא עולמים, מן עוה"ז אני מוסיף אור למעלה, ועי"ז אחסה בסתר כנפיק סלה, עכ"ל.

מעונין, ויסורים באים עליהם, היפך ברכה קללה, ארה. אגורה, ארה-גו. וגר לשון גרירה, היפך ברכה לשון המשכה, הברכה. כי הברכה המשכה מן המקור, לעומת כך גרירה זהו המשכות אחר המקור, כי נתרחק ממקורו, ועתה נגרר למקורו (וזהו תיקון הגרירה היפך גרירה והמשכות אחר הרע).

הוספה לחנוכה: ועיין בספר קהלת משה (לבן המגיד הק' מקאזניץ, ליקוטים) וז"ל, בפסוק אגורה באהלך עולמים וגו', כי אהל הוא לשון הארה, כמו בהלו נרי, ומורה על עולמות ואורות העליונים

אגרת

במחזור ויטרי (סימן קה) כתב וז"ל, "שרית" של שדים, עכ"ל. אולם כתב בספר יסוד מורא לראב"ע (שער א') וז"ל, ודבר אגרת בת מחלת, ממשפטי המזלות, עכ"ל. וכתב המהרש"א (פסחים, שם) וז"ל, אגרת בת מחלת - תלה אותה באמה, אולי שזה מחלת בת ישמעאל אשת עשו, שהולידה רוחות ושדין, ועי"ז נאמר בה ותהיין מורת "רוח", שהולידה רוחין, עכ"ל. ועיין ספר רגל ישרה (ערך אסימון, וערך יצירה). ועיין עמק המלך

אמרו (פסחים, קיב, ע"ב) אל יצא אדם יחידי בלילה, לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות, מפני שאגרת בת מחלת יוצאה היא. ואמרו (מד"ר, נשא, יב, ג) לא תירא מפחד לילה, מן אגרת בת מחלת "ומרכבתה". ועוד אמרו שם בפסחים, היא ושמונה עשרה רבוא של מלאכי חבלה יוצאין, וכל אחד ואחד יש לו רשות לחבל.

וכתב ברע"ב (בחוקתי, כו, ד) וז"ל, שהיא "מלכת" המזיקין, עכ"ל. אולם

וז"ל, ובצורת ימין, הוא אסימון רוכב על נעמה, ונעמה רוכבת על אגרת בת מחלת, ואגרת זו רוכבת על כמה מיני גרדיני טהירין וחבילי טריקין, עכ"ל. ועיין מגלה עמוקות (ואתחנן, אופן קצב-רכא). וכן מבואר בזהר הרקיע (הקדמת הזהר, ד"ה דע כי יש בבריאה ד' "חיות" טמאות). ונקראים "חיות", כמ"ש בזה"ק (ח"ג, קיד, ע"א).

ועיין רמח"ל (נביאים, ישעיה, ד"ה אגרת) שהם ב' נשים אגרת ונעמה, כנגד ריאה וקורקבן. עיין כתבי רמ"מ משקלוב (משנת חסידים, דף רנו). ובהרחבה הם ד' נשים דקליפה, לילית - נעמה, אבן משכית, ואגרת בת מחלת. וי"א אגרת ומחלת שנים הם. עיין ילקוט ראובני (ערכים, ערך סמא"ל ולילית), ורבינו בחיי (בראשית).

וכתב רמ"מ משקלוב (ביאור הזהר, קפד) וז"ל, ומסוד אגרת מחלת, נמשך סוד אגרת, גזירות רעות (כמו שהיה תחלה בימי הפורים, אגרות ראשונות), ונמחלו עונות ישראל ע"י זה (כי עשו תשובה), ונעשה להם נס ושמחה ויו"ט פורים, והמגלה נקראת אגרת, עכ"ל, עיי"ש.

(שער תיקוני התשובה, פ"ו). ועיין עוד שער הגלגולים (הקדמה ח', ד"ה ודע שיש כמה שרשים).

וכתב בחסד לאברהם (מעין ה, נהר לב) וז"ל, סוד ג' מדות בסכין, אוגרת, ומסוכסכת, ועולה ויורד כנחש [עיין חולין (יז, ע"ב) אוגרת לא ישחוט, ואם שחט שחיטתו פסולה, עיי"ש. ופירש רש"י שם וז"ל, אוגרת משתי רוחות - שיש ב' עוקצים לפגם, אחד לראשו ואחד לסופו, אוגרת לשון (משלי, ו, ח) אגרה בקציר מאכלה, לשון אסיפה, שאוגרת הציפורן לתוכה בין ב' עוקציה, עכ"ל], ופירוש אוגרת, היינו שהיא סוד אגרת בת מחלת, שהיא אחת מן הפגימות, והיא פוגמת הנפש מכל צד (כמ"ש שם בחולין, סכין שיש בה פגימות הרבה, תידון כמגירה), וקשה היא הרבה לבנ"א וכו', והיינו אוגרת, האוספת כל החיילים הטמאים, "אימם" דשדין אוגרת ודאי (ואינה גדר מלכה או שרית, כנ"ל), וכו', והם פוגמין אל המחממין עצמן בזרע לבטלה, והיא האוספת אותן הטיפות לעשות בה רצונה, ומולידה בנים זרים רח"ל, והיא אוגרת ועושה נבלה (ועיי"ש, סמאל - נבל, לילית - נבלה), עכ"ל. ועיין בעמק המלך (שער יד, פרק יג, ושער כ)

אגטרגטיא

אלא לשון זעף כנ"ל.

ויש גורסין אנטרנטיין, והוא בור שמשקעין בו כיור מים, והכל קרוב לשורש אגן כנ"ל. והוא קרוב למילת אגיר, שהוא גומא סביב השדה. ומאידך מצד לשון גט, זעף כנ"ל, ישנם מילים קרובות לכך, כגון אגון (ילמדנו, אמור, ס, ז) לשון קרב, מלחמה, זעף. ועוד אמרו (אסת"ר, סוף פ"א) שני לגיונות של מלך וכו', דיקומניא ואגוסטיא. והיינו לגיון העומד לשמירה או אף למלחמה. והוא גס, גס לבו בדבר. לשון היפך עדינות. והוא לשון תוקף וחוזק. וכן אגמון, שולט וחזק. וכן אגוסטא (שם, א, ט), קיסרית, מעין אגמון. וכן אגוסטולי (ב"ר, י, ז) מעין אגוסטא. וכן אגוסטוס (ב"ר, ח). והוא משורש אגוז, שהוא חזק ותקיף. וכן אגריסיין, סוסים מזוינים (ירמיהו, ה, ח), בתרגום. וזהו אגוז קנטרן. (שהש"ר, ו, כו) שקליפתו קשה. וזהו אגטרגטיא, מלשון אגוז - קנטרן. ולכן הוא קרוב למלת קטרון, כמ"ש בערוך הנ"ל. ולשון אגד, הוא היפך קרב ומלחמה, שלום. וזהו אגיסטורין (מדרש תהלים, פ"ב) שנעשה כמו "גיסו" (עיין ירושלמי, פ"ג).

כתב בערוך ערך אגטרגטיא, וז"ל,

בירושלמי (מו"ק, פ"א, ה"א), אילין אגטרגטיא, מה את עביד לון, כמי קילון או אינן כמי קילון. פירוש אגט בלשון יון ורומי, המים היורדים בזעף ממקום גבוה ואשכורן, עכ"ל. ועיי"ש ערך קטרון.

ובקרבן העדה שם כתב, וז"ל,

אגטרגטיא - הנך חריצין, עכ"ל. ואלו חריצין שאינם עמוקים. ולפ"ז נקראים כן מלשון אגן - כלי. אולם בפני משה שם כתב וז"ל, זהו מים הנמשכין על פני המחיצות הבנין כעין שעושין בריחין של מים, ונקרא סוסטירנא, עכ"ל. ולפ"ז זהו לשון קרוב למש"כ בערוך שיורדים בזעף ממקום גבוה. וזהו אגטרגטיא, ב' פעמים אותיות גט בקרבו, בחינת פרוד. וכן אותיות יראה בתוכו, והבן. או שאף לשיטת הקרבן העדה, הם נמשכין על פני המחיצות בחריצין, וא"כ זהו קרוב ללשון אגן, כנ"ל. אולם ברד"ל כתב, וז"ל, כמו אקטרקטיא, והוא מקום משופע שממנו זורמים מי הגשמים או מי הקילון לתוך השדה, עכ"ל. ולפ"ז לא נראה שיש בו חריצין כעין כלי - אגן,

חוזק ותוקף, מלחמה ופירוד, ומאידך לשון חיבור ודיבוק.

מלשון תערובת, כמו מגיס בשבת. והרי שלשונות אלו דבר והיפוכו, מחד לשון

אגריקוס - אגרטוס

אין לך כל מקום ומקום שאין לו ממונה על בייא שלו (וביאור ביי"א ביאר הרמב"ן שם, וז"ל, ובלשון יון בייא, הבי"ת רפא בשו"א, יאמרו אותה על הדוחק והצער), אגריקוס במדינה ממונה על בייא שלו, אגריטוס במדינה ממונה על בייא שלו, כך מי ממונה על בייא של עולמו, הקב"ה. רוצה לומר, שבכל מקום יש איש ממונה על הצעקה ועל העוות, והקב"ה ממונה על צעקת העשוקים העולה הצועקים בייא, עכ"ל. וקרוב לאגריקוס, אגריטוס, כנ"ל, וכן קאטריקוס, כמ"ש (תנחומא, נשא, ה) משל לארכיטקטון שהיה קאטריקוס על מדינה. וכן יש מין צמח אוגרקו"ס. עיין ט"ז (או"ח, רב, אות י). ובפמ"ג (או"ח, רה, אות ו') גבי מי אוגרקו"ס. וכן הוא מלשון סיקוסים, כמ"ש בספר המעריך (אות סמ"ך, ערך סקם - סיקוסים) וז"ל, ענינו ידוע שהוא סוף וקץ. אבל פירוש המלה, הוא הגבהה בלשון יוני, וענינו הסרה, כי בלשון יוני וטורקי, כשרוצין לומר הסירו, אומרים הגביהו, עכ"ל. ולפ"ז

כתב הערוך ערך אגריקוס, וז"ל, במדינה ממונה על בית שלו [ב"ר, יב. א"ב, פירוש בלשון יוני, פרזי (ויש גירסא כפרי) ואיש שדה], עכ"ל. ויש גורסים אגדריקוס. וכפשוטו נקרא כן מלשון אגר-יקוס, מלשון אוגר ומצרף, וממונה על הבית, ממונה לאגור כל צרכי הבית. וכן אגרנימון, פקיד ממונה על דברי מאכל ועל שער השוק. עיין ערוך ערך זה, ובמוסף הערוך שם. ועיי"ש ערך אגרמי, והוא קיבוץ מאגירת מס למלך. אולם ביאור יוני פרזי ואיש שדה, זהו דייקא מי שיצא לחוץ בחינת פרוז היפך מוקף חומה, בחינת איש שדה היפך יושב אהלים. והיינו מי שמקבץ מבחוץ, כגון אוסף מן השדה, בחינת חג האסיף, שאוגרים ואוספים מן השדה. וכן פרזי, היינו הממונה על דברי החוץ לאוספם לצורך הבית. וכן אגדריקוס לשון אגד. ומצינו ברמב"ן (בראשית, מז, כ) וז"ל, ובב"ר (סדר בראשית, יב, ו) מהו סלו לרוכב בערבות ביי"ה שמו (תהלים, סח, ה),

תרבות, כמו שפירש למעלה כלב אגריאון. וכן קורין לשדה בלשון לע"ז אגר"ו (כנ"ל, איש שדה), עכ"ל. והיינו דבר שיש לו תרבות, יש דבר מעליו, אולם מי שמעל הכל, זהו בעומק אין לו תרבות, והבן.

וכלשון הערוך ערך אגריאן, כלב אגריאון וארי אימירין (בב"ר, ויותר יעקב לבדו, פרשה עז), פירוש אגריאון בלע"ז סלבטיקו. אומרין, פירוש בהמה ביער שאין לה אדון. וזה בפסיקתא דרב, בפסקא דהחדש [א"ב, אגריאון פירוש בלשון יוני, יערי למוד מדבר. אימירון, ביתי ומורגל בין אנשים (דבר והיפוכו)], עכ"ל.

אגריקוס, שממונה על הבית, היינו שממונה על כל ענייני הבית, יש לו את כל כח ההגבהה בבית, כמו שכל ממונה נקרא "גבאי" מלשון "גובה", כן הממונה על הבית, יש לו את כל מיני ההגבהות שבבית. והוא משורש קוסם, מלשון גובה, כי הקוסם מראה כביכול דברים גבוהים.

ואולם נמלה, שבה נאמר (משלי, ו, ח) תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה, עליה נאמר (שם, ו, ז) שאין לה קצין ומושל, אין לה אגריקוס ואגרטוס וכן אגירייסין, ופירש בערוך ערך זה, וז"ל, סוסים מזוינים, תרגום סוסון אגירייסין, מסתבר סוסים שאינן בני

אגס

הרומים קראו לשלטון שלהם קיסר, ע"ש המושל הראשון, כי כן שמו, ולמושל שני קראו אגוסטוס, וטעם המלה, מוסף ומגדיל (ולכן נקרא אגס, כיון שהוא מלא מיץ כגדול). ולאשת הקיסר קראו אבגוסטא (מדרש תהלים, י, למה תעמוד ברחוק), יתומה אחת נשתיירה לו זו ושתי, עשתה אגוסטא במלכות שאינה שלה, עכ"ל. וקרוב לכך אגסטון, אריס,

כתב בערוך ערך אגס וז"ל, האגסין והקרוסטמלין (כלאים, פ"א, מ"ד. מעשרות, פ"א, מ"ג), פירוש, אגסים בלשון לע"ז פיר"א, ובלשון ישמעאל אגץ (א"ב, לדעתי הוא הפרי הנקרא בלשון ישמעאל אגס, והוא רך מלא מיץ, ובתוכו גרעין ארוך, וכשהוא יבש וצמוק מועיל לשלשל, עיין ערך פריש), עכ"ל. ונקרא אגס, מלשון גסות, גדלות. ועיין שם ערך אגוסטלא, וז"ל, א"ב,

מתגלה כוחם ותוקפם ע"י כח הדין, שופטים ושוטרים שלהם. וכן אגון, לשון קרב, מלשון לא "תתגר" בהם מלחמה. לשון יראה, יגור. וכן אגריסטיס.

וכן אגרנא, לענה. בחינת מר כלענה שהאדם ירא ממנו. וכן אגריון, לשון תוקפנות. עיין שהש"ר (ג, ו) וכיון שחטא היה שומע את הקול אגריון. וכן אגרסטוס, רוח תזזית עיין מד"ר (יג, ז) אני מביא רוח ארגטוס לעולם.

וכן אגן - אוגן, מלשון דופני הכלי, שמגין עליו, וזהו מלשון חוזק ותוקף. ואמרו (תנחומא, אמור, יח) מי שהוא יוצא ובידו אגין, הוא יודעים שהוא נצח. וכן אגניה, כותנות עור (ב"ר, כ), שהם מגינים על הגוף, וכמ"ש ויעש להם כותנות עור וילבישם.

כמ"ש, כח שליטה בשדה. וכן אגסטוס, ואגוסטלא, ואגסטוא, כולם מעין שר ונכבד. וכן אגרוניםמין, מתעסק בחיה של מדינה. עיין ויק"ר (א), וירושלמי (דמאי). וכן אגסטריון, מבואר שם בערוך וז"ל, (מדרש תהלים, פד, מה ידידות, ומזמור פו, הטה ה' אונך) א"ר לוי, אגסטרוך זה נתן משה ליהודה. פירוש בלשון יוני, ברכת הנפטר לדרכו ונתינת שלום לחבירו, עכ"ל. והיינו שמדריכו בשלום, בגדלות, והבן.

וכן אוגנסטוס, מיחוס. וכן אגמון, שר ומושל. כולם שורשים מלשון ג-א, גאוה, גאון, וכן להיפך, א-ג.

וכן לשון חוזק ותוקף. משורש אגר - אגרוף, כגון אגון, יין לא מזוג, או חזק, והוא חזק ותקיף. וכן אגוריאות של נכרי, והוא ערכאות שלהם, ששם

אידי

לכל הצדדים, וכאשר זורק פעמים רבות לא נופל היכן שנתכוון, כמ"ש (ב"ק, כו, ע"ב) נתכוון לזרוק ארבע זורק שמונה, וזהו פיזור יתר.

ולהיפך אידי, כמ"ש אידי ואידי, זה וזה, זה היפך הפיזור. והוא חזרת

אידי, לשון זריקה, כמ"ש (ב"ק, יט, ע"ב) דאדייה אדויי.

ושורש א-ד, שמ'אחד, אחדות, נעשה פיזור לד' רוחות (עיין חשק שלמה,

ערך השורשים, שורש דד). וזהו זרק, מלשון זר, זורה לרוח, וכאשר זורה לרוח מתפזר

אדוותא, כגלי הים. כי גלי הים נראים כפורצים מן הים להתפזר. וכן אדך, ופירש בערוך, וז"ל, אתו כולי עלמא לאדוכיה (קידושין, פ"א), פירוש לכבותו, כמו דעכו כפשתה כבו, עכ"ל. ודרך דליקה כאשר כותש בה לכבותה היא זורקת גיצין ומתפזרים, והבן.

וכן אדכי, ופירש בערך ערך אדכי, וז"ל, אמר שמואל, האי סכינא ביני אדכי (יש גורסין ארכי, שבת, נ) סכין שנועצים אותה בין נדבכי הבנין כדי לשומרה, עכ"ל. והאבנים הם חלקים שהבנין מצרפם, וכאשר מצורפים נקרא חדרא, חדר. וכן אודנא, וכתב בערוך שם ערך אודנא, וז"ל, אודנא - אמבטי של מים, עכ"ל. והאמבטיה מצרפת את טיפות המים יחדיו. וכן אודייני, בור, וביאורו כנ"ל.

וכח הצירוף שמצרפם נקרא אדון - אדונית. והוא שורש אדוק, קשור ומחובר. וזהו אדם, שכולל וחובק בתוכו כל הנבראים ומהדקם. היפך אדום, עשו, צבע אדום, שהוא צבע עז, ונראה כיוצא משאר הצבעים ונבדל מהם.

הדל"ת לאל"ף, ל'אחד'. וכן אוד. וכתב בערוך ערך אוד, וז"ל, אוד - כלי שגורפין בו תנור, עכ"ל. והיינו שאוסף את החלקים המפוזרים בתנור, או מפזר העצים בכדי שכל התנור ימולא באש. וכן אצבע נקראת בלשון ארמית אדבעא, כמ"ש בערוך ערך אדבעא. כי האצבעות מחד הם מפוזרים ועיקר פיזורם הם ד', כי בהן אצבע לעצמה (ולכך נקראת בהן, ב-הן, בחינת הן עם לבדד ישכון, שאותיות ה"ן אותיות בלי זיווג, כמ"ש חז"ל שם בפסוק), והבן. ומאידך הם מחוברים ע"י כף היד, והבן ואד בלשון תורה, שבר, כמ"ש (ב"ר, יג) אד - ואד יעלה מן הארץ, שהוא שובר לבעלי שערים. וכן יו"ט של עכו"ם נקרא איד, כמ"ש ריש ע"ז, כי זהו שבר. וכן אודרא, כמ"ש (שבת, מח, ע"א) ר' חסדא שרא לאהדורי אודרא בשבתא. ופירש בערוך (ערך אודרא) וז"ל, הנוצה היוצאה מן הכסת, עכ"ל. והיינו שמתפזרת מתוך הכסת, ודרך הכסת שמתפזרים ממנו נוצות לצדדים. ולהיפך עצם הכסת נקרא אף הוא אודרא, כמ"ש בערוך שם, כי הכסת מצרפת אל תוכה נוצות נפזרים. וכן אדוותא, ופירש בערוך ערך

נקראים בלשון אדר, כגון אדרכיאן (אסת"ר, א, ג). וכן אדרכון (עזרא, ח, כז), מטבע שחרות עליו דיוקן המלך מזה, ודורך קשת מצד שני. וכן אדריאנוס קיסר (תנחומא, בראשית, ג). וכן אדריאס (עיין ילק"ש, תהלים, צג, רמז תתמ"ח). וכן אדרגוזר (דניאל, ג, ב). אדר - חזק, גוזר גזירות.

וכן מקום הגבול, נקרא כן בלשון אדר. וזהו אדריכל, שיוצר צורה לבנין. עיין ב"ר (כז). ב"מ (ק"ה, ע"א). וכן מדת אדריבא (עירובין, קב, ע"א) מדת נפת. וכן אידרינא (ב"ב, ז, ע"א) חדר צר וקטן. ועיין מנחות (לד, ע"א). ולכן נקרא גרן אדרא, לשון אסיפה וצמצום. וזה אדרא רבה ואדרא זוטא, כנודע. ורש"י פירש (מגילה, כו, ע"ב) וז"ל, אידאנא - חדר שמימינן בו מת, והוא צמצום במיוחד, כי אין לך מצומצם יותר מן המת. ובב"ב (ז, ע"א) פירש, חדר אפל.

ובתיקון נעשה מהתפרצות דקלקול, מאדר, הדר, בחינת הוד והדר לבושו, היפך כאדרת שיער. וזהו איזון ההתפרצות באופן נכון. ומשורש זה נקראים אזנים מלשון איזון, אודנא, איזון ההתפרצות וההתפרטות. כי תחילת ההתפרצות וההתפרטות בקומת

אדל - אדיל, מין הגדל בקרקע. עיין תוספתא (שביעית, פ"ה). ועליה גדולים מאוד ופרוצים מאוד. והיא משורש אידוי, לשון זריקה, כמ"ש לעיל.

והיפוכו, אדוק (ב"מ, ז, ע"ב). אוחז בחזקה שלא יתפרץ ויפרוץ. וכן אדיש, עיין סנהדרין (ז, ע"א) דשמע ואדיש, שותק. והוא היפך אדם, אד-ם. שכוחו מדבר, מבעה, ונקרא כן מלשון אדום, אדמומית, כי מראה אדום נראה כפורץ, כטבע הכועס שפניו מאדימות, מתפרצות. ופעמים שהמים רבים על הדם ונעשה אדרופיקוס, כמ"ש (ויק"ר, טו). וורידים שצבעם אדומים, המעורבים בצבע אדום ומים, נקראים אדריסטון (ירושלמי, שביעית, פ"ג).

ועיקר הכח שעל ידו נעשה אי התפרצות, הוא כח אדנות, שליטיות. וזה אדם, לעומת אדום. אדם, שולט בעצמו שהאדמומית לא תתפרץ. ולעומתו אדום, התפרצות. ולכך כולו כאדרת שער, אדר-ת. ושם אמרו (דב"ר, א) וישם באדום נציבים, מהו נציבים, אדריאנטיין. כי נצרך שם כח תקיף ואדיר שלא יהא התפרצות, אלא שיהא בדרך היושר. וזהו אדרזדא (עזרא, ז, כג), ישר, דייקן.

ולכך חלק משמות המלכים והשליטים

(שהש"ר, ג, ז) עד שלא חטא אדה"ר היה שומע את הקול באדיבון, והיינו בנחת ובאדיבות.

אדם זהו אזנים שיוצאות וכולטות לחוץ, ובפרט בצדדים. בחינת אדירא, צלע, דופן, כמ"ש (ירושלמי, שבת, פ"ג, ה"ב) לאדירא דתנורא. וזהו אדיבון, כמ"ש

אדב

וזהו יום אידם, יום חגם, כי זהו יום שבדאו להם מלבם. ובעומק, מועדי ישראל מחוברים זה עם זה, ג' רגלים, בסוד חזקה של מועדים, והבן היטב. ולעומת כך יום אידם, כל יום הוא יום לעצמו, פיזור, ואין חיבור עצמי בין ימי אידיהם. והשורש לכך, כי יצירת האדם תחלה, כמ"ש (בראשית, ב, ו) ואד יעלה מן הארץ, ואח"כ (שם, שם, ז) ויפח באפיו נשמת חיים. ושורשם של אוה"ע באד יעלה מן הארץ, עפר, לשון פירור, פר-ע. ולכך האומות נפרדים לע' אומות. וכן כל אומה ואומה יש לה יום איד משלה. ואף באותה אומה, אין כל ימי אידיהם מחוברים זה לזה, אלא נפרדים זה מזה. ולעומת כך יש בישראל פסח - שבועות - סוכות - ושמיני עצרת רגל בפני עצמו, ד' ימים טובים וכללות אחד, בחינת א-ד דתיקון. ולכך אצל אוה"ע שורש ימי אידיהן הוא

אדב. אמרו (שהש"ר, פ"ג, ז) עד שלא חטא אדה"ר, היה שומע הקול אדיבון. לשון נדבה, וא"כ אות אל"ף אינה עיקר. והיפוך אדב, דאב, כמ"ש (דברים, לג, כה) וכימך דבאך. וכן דאבון נפש (שם, שם, כח). ולשון דאב, ד-אב, כי אב התחלה ומקור לכל. ולעומת כך אות דל"ת כמ"ש לעיל, היא פיזור, פתח - דלת, שדרכו הדבר יוצא לחוץ ומתפזר, ובפנים נעשה דל, וכמ"ש (תהלים, פח, י) עיני דאבה מני עני. ואזי נעשה בחינת אד, שהוא פיזור לד' קצוות, כנ"ל. והוא מ"ש שלהי סוטה, והאמת תהא נעדרת, שנעשית עדרים עדרים והולכת לה. והיינו שמתפזרת לד' רוחות, ובפנים במקום אמת, נעשה בדא, היפך אמת, כמ"ש (מלכים, א, יב, ב) בחדש אשר בדא מלבו, ופרש"י, לשון כזב. ונתהפך לאותיות אבד, שנתפזר ונאבד.

צ, ע"ב, ד"ה משמע להוציא), מ"מ גדר יסוד החיוב הוא להביא נדבה, והבן. ולכך מצות הרגל, לשמח אף בני ביתו ועניים, כי הנדבה חלק ממהות היום.

דאב, לעומת ימי חגם של ישראל אדב, נדיבות לב, ונדיבות מעשה. וזהו שורש הדין שנאמר בעליה לרגל, לא יראו פני ריקם (שמות, לד, כ), אלא יביא עולת ראייה, שיסודה נדבה. ועיין בספר מגנזי הגר"ח (סימן י"ד) בגדר איסור זה. ואף שחובה להביאם (עיין רש"י במנחות,

אדר

אדרמלך וכו', אדר מלשון כבוד, עכ"ל. ועיין סנהדרין (סג, ע"ב) אדרמלך, דאדר ליה למריה בטעינה. והוא דמות פרד, כמ"ש בציוני (אחרי מות). שורש כל נפרדות, היפך אחדות עם אלופו של עולם.

ועיקר גילוי זה של דירה בתחתונים תחילתו במתן תורה בעשרת הדיברות, ולכך אדר ר"ת, ראש דברך אמת (עיין אמרי פנחס, ליקוטי ש"ס ומדרשים, אות נ'. ובן ביתי, תהלים, קיט, קס. ועיין צמח צדיק, אדר. ואמרי מנחם, שקלים). אולם יש מודעה רבא לאוריתא, והדר קיבלוה בחדש אדר. ומצד המקבלים, זהו ישראל, אתם קרואים אדם, אדר ר"ת, רביעית דם אדם (עיין אמרי נועם, מבן המחבר, פורים, אות יא). וברביעית דם זו של ישראל עיקר

חודש אדר, וכן שאר שמות אלו של החודשים עלו עמהם מבבל, ונקרא כן מלשון א-דר. מלשון דירה (עיין קהלת יעקב, ערך דר, ו. ומאור עינים, תרומה). ועניינו, א', אלופו של עולם, שנעשה לו דירה בתחתונים, והדירה בבחינת היכל, וכמ"ש בערוך (ערך אדרינטיס) וז"ל, בתנחומא (פקודי), מתוך שאני מפיל את הבתים, האדרינטיס נופל, פירוש, ענין היכל הוא, עכ"ל.

וכנגד א-דר, דירה לאלופו של עולם, יש ע"ז הנקרא אדרמלך, וכתב רבינו בחיי (ויקרא, יח, כא) וז"ל, ומזרעך לא תתן להעביר למולך, ע"ז היתה ששמה מולך, ונקראת מולך מלשון מלכות ואדנות, והיא נקראת מלכום שהיתה תועבת בני עמון, והיא הנקראת

נס, אדרא. והוא מלשון נס להתנוסס. ובבחינה זו אדר מלשון נדר, בבחינת דר לעילא, כי קונם כללי נעשה ממון גבוה, כמ"ש הר"ן בנדרים. ועיין ר"ה (כג, ע"א) אדרא, מי ממיני ארזים. ארז, אור רז. אדר - אור-דר. ואמרו (ביצה, טו, ע"א) הרוצה שיתקיימו נכסיו, יטע בהן אדר, שנאמר אדיר במרום הוי"ה. והבן שזהו בחינת אדיר "במרום" דייקא.

ומאידך עץ ארז - אדר, אינו רק לעילא, בחינת אש, אלא מתפשט הרבה אף לתתא, בחינת מים, כמ"ש בערוך (עך אדר) וז"ל, אדרא כשמה, הוא מאילני סרק, והוא גדול ומשלח פארות וענפים הרבה, ואם מסייג בו הכרם אין חיה יכולה ליכנס בתוכו ומשתמר לעולם, עכ"ל. ונקרא אדר, מלשון אדיר, חזק ותקיף. ששוכן לנצח נצחים, דירת קבע, ושוכן בו בבחינת אדיר, כמ"ש (ביצה, טו, ע"ב) מאי אדרא, דקיימא לדרי דרי. וכמ"ש (מנחות, נג, ע"א) יבא אדיר ויפרע לאדירים מאדירים באדירים, יבא אדיר זה הקב"ה, וכו', עיי"ש.

וכשם שיש דירה לו ית"ש בבחינת יושר הנקרא אדר, כנ"ל, כן יש לו דירה בבחינת עיגול (אולם לא בעקמומיות, חשוכנות רבים), כמ"ש עתיד הקב"ה

דירה בתחתונים (ועיין מגלה עמוקות, וישב, שמילת אדר ר"ת, את דבתם רעה, ואכמ"ל). וכתב בערוך (שם) וז"ל, אדר בלשון יוני, צלם וצורת אדם, עכ"ל. וכן אדר בלשון יוני, כסא ובית מושב, כמ"ש בערוך (עך אדר). וכן הכר שתחת מראשותיו של האדם, בחינת מקום הנחת ראשו (בחינת אדר ר"ת "ראש" דברך אמת, כנ"ל), ונעשה ע"י מוכין, הנקראים אודרא. עיין רשב"ם (ב"ב, נח, ע"א, ד"ה אודרא). כל אלו מורים שאדר הוא בית מושב לאדם, והבן.

וכתיב (קהלת, ז, ט) האלקים עשה את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים. ולכך מקום מדוריו של הקב"ה באדם, הוא רק כאשר זהו בבחינת "ישר". ומלת אדרי, פירושה שורות. עיין רש"י (ברכות, סב, ע"ב, ד"ה אדרי).

ומחד התכלית דירה בתחתונים, בסוד מים, שמניחין מקום גבוה ויורדים למקום נמוך. אולם מאידך התכלית לעילא, בסוד בני עליה, בסוד אש, שעולה לגבוה. בחינת תשובה, שב לשורשו, אדר - הדר, שב. כמ"ש לעיל מסנהדרין (סג, ע"ב) אדרמלך, דאדר ליה למריה בטעינה. ומצד כך אדר לשון א-דר, לעילא. ואמרו (ב"ב, עג, ע"א) מאי

והבן שאדר הוא לשון דירה בעליונים
ובתחתונים, וכן לשון יושר ולשון
עיגולים, ואזי נתקן פגם חטא הקדמון,
שנעשה להם כותנות עור. וכתב בערוך
(ערך אודרייתא) וז"ל, אודרייתא - עורות,
עכ"ל. עיין ב"ק (יא, ע"א) יביא עדודה
לב"ד.

לעשות מחול לצדיקים. וכתב במגלה
עמוקות (שלח, ד"ה ענין) וז"ל, אידרא
בגימט' רי"ו, ושם של ע"ב (ג"פ ע"ב עולה
רי"ו, כנודע) כולו עגול. וכן אידרא הוא
תרגום של גורן, ז"ש כתרומת גרן כן
תרימו אותה שירים השכינה להיות לה
הכנה גורן שהוא עגול כתרגומו אידרא,
עכ"ל.

אדד

אדדם אאלם ואחריש, עכ"ל.
הרי שלשון ידידי מלשון א. נדידה
והליכה בנחת. ב. דילוג. ג. ידידות.
ד. דממה.

לשון נדידה. וכבר נתבאר לעיל שא-ד-
כללות של הפכים, מחד לשון
פיזור - ד', ומאידך לשון אחדות - א'.
ולפ"ז לשון נדידה והליכה בנחת, כי
ההולך במנוחה יכול לילך ישר ולא
להתפזר, אולם ההולך במרוצה פעמים
מחמת מרוצתו הולך אנה ואנה מבלי
משים. ופעמים זהו להיפך כי ההולך
בנחת כל פעם הולך קמעא ואינו מדייק,
אולם הרץ לכיוון מסוים דבק בריצתו,
והבן.

לשון דילוג. כי ההולך ישר יכול לדבוק

אמרו (ביצה, יא, ע"א) אדדויי אדדו. ובלשון
הקודש כתיב (ישעיה, לח, טו) אדדה כל
שנותי. ופירש במצודות ציון (שם) וז"ל,
אדדה, לשון נדידה, עכ"ל. ובתהלים (מב,
ה) כתב וז"ל, ענין ההלוך לאט ובנחת,
עכ"ל. ורש"י (שם בישעיה) פירש וז"ל,
אנדד כל השינה לקלס לפניו, עכ"ל.
וזהו היפך נחת. ובמלבי"ם (שם בישעיה,
ביאור המילות) כתב וז"ל, דולג על איזה
דבר, עכ"ל. וברש"י (שם בתהלים) כתב
וז"ל, אדדם - אדדה עמהם, כמו מדדים
עגלים וסייחים, והאשה מדדה את בנה
(ופעמים כאשר אינו הולך כראוי דרכו לקפץ
ולדלג, ולכן ידידי לשון דילוג), ומנחם חברו
לשון ידידות, כמו נתתי את ידידות נפש
בכף אויביה. ודונש פתר, אדדם לשון
דממה, וכן דום לה' והתחולל לו, ופתרון

אינו מדבר, ואזי יונק מדד אמו. ונקרא כן אף מלשון מדוד, קמעה קמעה. כי יונק טיפין טיפין, מעט ובנחת. וזה קרוב מאוד להגדרת המצודות ציון הנ"ל, הלוח לאט ובנחת. וכן לחד מ"ד (בכורות, ח, ע"א) דם נעכר ונעשה חלב, ונמצא, שהתינוק יונק חלב שבשורשו דם, ולכך נקרא דממה, לשון דם.

וכתבבשער הכוונות (דרושי תיקון חצות, דרוש א') וז"ל, באותם לילות שבין פסח לעצרת, שהם ימי הספירה, תכוין באמורך אעבור בסך אדדם, אל מספר ימי הספירה שהם מ"ט, כמנין אדדם, עכ"ל. והבן שימים אלו בחינת יניקה, כי במצרים היו בבחינת עובר, כמ"ש חז"ל, ובימים אלו, בחינת יניקה. ובמתן תורה בחינת גדלות המוחין. ויבואר עוד אי"ה להלן ערך דד.

ביושרו, אולם המדלג ומקפץ ע"ד כלל לא יכוון בדיוק, אלא ינטה אנה ואנה.

לשון ידידות, מלשון יד-יד, ידיד. ונגלה כנתינת יד זה לזה. והדרך שנותן ימינו לימין חבירו, וכשעומדים זה נגד זה, הוא מעין בחינת שיכל את ידיו. והבן שזהו עומק הידידות, לחבר צדדים נפזרים ורחוקים, ודו"ק היטב. היפך בדד. בחינת לא תתגדדו (דברים, יד, א). וכתב הכתב והקבלה (שם) וז"ל, גדד, מגזרת גיד, וכו', היינו חריץ בעומק הבשר עד שמגיע לגידין, עכ"ל. ומקור דבריו ביריעות שלמה (חוברת י"א, יריעה ל"ב). וכח ידידות זו נגלה בפרט בדוד ויהונתן, ידידות עמוקה שחודרת עד הגידין, והבן.

לשון דממה. ונקרא דממה, מלשון דד. כי תחלה כאשר התינוק בקטנותו

אדרא

בביהמ"ק, וכמ"ש בפרי צדיק (נשא, יב) וז"ל, אדרא, הוא פנימיות החדר הקדוש, הנקרא חדר המטות, עכ"ל. וכן אמרו חז"ל על הפסוק (שה"ש, ז, ג) אגן הסהר - אדרא דזהרא. והיינו לשכת הגזית.

לשון חדר, כמ"ש בזוהר חדש (שה"ש). וכמ"ש בדובר צדק (אחרי מות, ד) וז"ל, הביאני המלך חדריו (שה"ש, א, ד), היינו אדרא, עכ"ל. וכנודע יש אדרא רבה וזוטא. ואדרא דמשכנא. ועיקר החדר

מקום מדורין, ושים אינו בבחינת דר-א, לתתא. אלא א-דר, לעילא, נס להתנוסס. ועיין גיטין (סט, ע"ב) שעלה עץ אדר מועילין למי שיש לו חום חיצוני בגופו, עיי"ש. והוא בחינת אדרא שגדלה למעלה, כטבע החום לעלות. ובחינה נוספת שעץ אדרא מציל מהחום, כתב הר"ח (ביצה, שם) וז"ל, אדרא כשמייה, והוא מאילני סרק, והוא גדול, ומשלח פארות וענפים רבים, עכ"ל. ועי"ז צילו רב, ומציל מן החום, והבן.

ובחינה זו של אדרא, נס, אינו מקום לדור בים כנ"ל, אלא להולכה,

וכמ"ש בשטמ"ק (כ"ב שם, בשם הראב"ד) וז"ל, נס, אדרא, לשון דרי אכתפיה, הני דדרו אכפא, לשון הולכה, כי הנס טוען אותה ומוליכה, עכ"ל. וכמ"ש ברבינו גרשום (שם) וז"ל, בגד שתולין בראש התורן להוליך הספינה ברוח, עכ"ל. עיין רש"י שם. והוא מדורו של הקב"ה בסוד תורת שעשועים, מדור ברוח, בתנועה, והבן מאוד מאוד. ולכך רוב הספנים צדיקים, כי הקב"ה דר שם. והבן מאוד. ולכך אדר קרוב לאדד, לשון נייד, ודו"ק. ועיין מנחת שי (צפניה, א, יב) וז"ל, חדרך לשון הדרכה, בחילוף

ואמרו (ביצה, טו, ע"ב) וא"ר יוחנן משום ר' אליעזר בר' שמעון, הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר, שנאמר (תהלים, צג, ד) אדיר במרום ה'. אי נמי, אדרא כשמייה, כדאמרי אינשי, מאי אדרא, דקיימא לדרי דרי. ונקרא כן מלשון דר-א. כי בשורש זהו אלופו של עולם שנתאווה לו עולם לדירה ונתאווה לדור בתחתונים, ולכך זה א-דר-א. אלופו של עולם, דר-א, ודר בתחתונים, דר-א, והבן. וכן אדרינטיים, לשון דירה, כמ"ש בערוך ערך זה. וכן מדור התבואות נקרא גרן, ובתרגום אדרא. גר-דר, והבן. וקרוב לנדר, דר-ן.

אולם מאידך, הוא דר אף לעילא, א-דר, כנ"ל. ועיין סוד ישרים (ח"ב, שאלה י"ד), ודו"ק. וכסא דוד (דרוש ו' לשבת זכור). ולכך בחודש אדר נותנין מתנות לאביונים, בחינת אדר - אדב, לשון נדבה כנ"ל. וכמ"ש בערוך ערך אדר, אדיר "במרום" ה', היינו צדקה, עיי"ש. ולכך במרום דייקא, והיינו לעילא.

ואמרו (ב"ב, עג, ע"א) נס [מפרש של ספינה], אדרא, וכן הוא אומר (יחזקאל, כז, ז) שש ברקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס. והבן שים אינו

חי"ת בה"א, עכ"ל. דפרק ד' דנדרים (כה, ע"א), עכ"ל. וכן
הביא מן הערוך, עיי"ש. והיינו כי האדם
וכן בעל חי דר בתוך עור, שהוא החיצוני
ביותר באדם ונחשב שדר בתוכו, והבן.
וכן אדרא, לשון עור, כמ"ש בר"ש
משאנץ (זרעים, שביעית, פ"ט, מ"ז) וז"ל,
אדרא, לשון עור, כמו אדרייתא דתיבנא

אדרזא

כתב בערוך ערך אדרזא, וז"ל, בעזרא,
תעביד אדרזא, פירוש, בזריזות נחוצה,
עכ"ל. ובר' סעדיה גאון (עזרא, ז, כג) כתב
וז"ל, יש שפותרים בחזקה בלא עצלות,
וי"א כהוגן וכשורה, וי"א לשון זירוז,
עכ"ל. וברש"י שם כתב וז"ל, חותם
בלשון ערבי, עכ"ל.

ונבאר בס"ד בתמצית כיצד כל ההבחנות
הללו נגלים בחודש אדר.

א. זריזות. וזהו אדרזא, אותיות אדר-
זר, לשון זריזות. ונגלה שכל נס פורים
יש בו גילוי של זריזות ומהירות, וכמ"ש
(אסתר, ו, יד) ויבהלו להביא את המן,
ותחלה כתיב (שם, ה, ה) מהרו את המן.
וכן (שם, ו, י) ויאמר המלך להמן, מהר
קח את הלבוש וגו'. וכתב בתורה אור
(חב"ד, צה, ע"ד) וז"ל, ולכן אמר "מהר",
דהיינו שיהיה בבחינת אחישנה, עכ"ל,
עיי"ש. ושורשו באברהם, אב-מהר.

ולכך נהגו התינוקות לקפץ בפורים
במהירות וזריזות, כמ"ש רש"י
(סנהדרין, סד, ע"ב, ד"ה רבא) וז"ל, כדרך
שהתינוקות קופצין בימי הפורים,
עכ"ל. וכמ"ש בסמ"ג (ל"ת, מצוה מ') וז"ל,
שמדלגין בפורים על האש במהירות
מצד זה לצד זה, עכ"ל.

ב. בחזקה בלא עצלות. והוא בחינת
אדר, לשון חוזק ותוקף, אדיר. כמ"ש
(ביצה, טו, ע"ב) לשון חוזק אדיר, ולשון
דר לדרי דרא, מלשון חזקה ג' פעמים
שאינ לו הפסק עולמית. ומשורש זה
אדרגזר (דניאל, ג, ב), גוזר גזירות, והיינו
שולט בחזקה.

ג. כהוגן וכשורה. וזהו אדרזא, אדר-
זדא, מלשון אזדא לטעמייהו, והיינו
הולך לשיטתו כהוגן וכשורה. ומה
שנראה תחלה במגילה שכל הפרטים
אינם מצורפים, לבסוף נעשה הכל

מקשה אחת, כהוגן וכשורה.

ד. חותם. יום הכיפורים כפורים. וביום הכיפורים זמן החתימה, כמ"ש ביום צום כיפור יחתמון, כי ביום זה נגמר החותם הפנימי. ועיין בהרחבה ברית כהונת עולם (מאמר פיתוחי חותם קודש).

ובפורים אמרו (אסת"ר, ז, יג) נכתבה אגרת כלייה על ישראל, א"ל משה אם בטיט היא חתומה תפלתנו נשמעת, ואם

בדם נחתמה מה שהיה הוא שיהיה, א"ל בטיט היא חתומה וכו', עיי"ש. ופירש ברקאנטי (בלק, ד"ה וישב) וז"ל, כשהגזר דין של מעלה נחתם בדם, שאינו נקרע לעולם, ר"ל במדת הדין הקשה, עכ"ל. ובתיקון נהפך דם ליינ, כמ"ש (משלי, כג, לא) אל תרא יין כי יתאדם. ולכך מהות היום ימי "משתה", משתה היין.

אדריבא

כתב רש"י (עירובין, קב, ע"א, גבי אסיתא, מכתש) וז"ל, אדריבא - לתך חיטין, חמשה עשר סאין, חצי כור, עכ"ל. ואמרו שם, תורת כלי עליה, ופרש"י, וז"ל, שראויים לישב עליה, עכ"ל.

והבן שאדר, הוא בבחינת דבר שראוי לישב עליו או בתוכו. כגון אדרינטיס, פירש בערוך ערך זה, וז"ל, ענין היכל הוא, עכ"ל. וכתיב (תהלים צג ד) אדיר במרום ה', והיינו שמקום מושבו של השי"ת במרום. וכן אדרא, לשון חדר, כנ"ל, וכמ"ש בערוך ערך אדרון, וז"ל, תרגום ויבא החדרה, לאדרון בית משכביה, בחדר המקרה באדרון בית קייטא. ובלשון יוני קורים

לחדר אנדרון. וכן (מנחות, לג) אכסדרא דבי רב, כאנדרונא מעלייתא היא, עכ"ל. וכן אדריונטוס, כמ"ש (תנחומא, פקודי, ד) מתוך שאני מפיל את הבסיס, האדריונטוס נופל. והרי שדר ע"ג הבסיס. וכן דרום, ובארמית אדרומא (דה"י, א, א, ל), בתרגום מלשון דר עמי. וכן נקרא אדר, לשון כסא שישב עליו אחשורוש, כמ"ש (אסתר, א, ב) כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו. וכן גבי המן כתיב (שם, ג, א) גדל המלך אחשורוש את המן בן המדתא האגגי וינשאהו וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו. ואמרו (מגילה, טז, ע"א) כי הוה נקיט ואזיל בשבילא דבי המן, חזיתיה

במקומו בשלמות, והבן היטב. וזהו אדר, א-דר, דר במקומו ביציבות גמורה. וזה נגלה בפרט בחודש אדר, שהוא סוף כל החודשים. וכן הסוף בו המנוחה והיציבות. ולכך יום הפורים, ביום ש"נחו" מאויביהם מנוחה - יציבות.

אמנם כתב ביריעות שלמה (חוברת ג, יריעה כז) וז"ל, נצב, הנחתו ביחוד על העמידה שהיא לצורך, והיינו שיעמוד הדבר במקום מיוחד להיות מוכשר ע"ש כן לפעול או להתפעל, עיי"ש. וזהו בחינת מיסמך גאולה לגאולה, שחודש אדר שורש לגאולה העתידה בניסן, והבן.

בריתה דקיימא אאיגרא וכו', שקלה עציצא דבית הכסא (עציצא, שורשו מעץ הדעת, עציצא - עץ, כמ"ש המן מן התורה מנין, המן העץ אשר אמרתי וכו'. עץ הדעת. ומשם יוצא פסולת, כיון שיש בו דעת רע). ושדיתיה ארישא. והבן בית ה"כסא", לעומת "כסא" המלך, ודו"ק.

ואמרו (דב"ר, א, טז) וישם באדום נצבים (שמואל, ב, ח, יד) מהו נציבים, וכו', רבנן אמרי אדריאנטין. ונציב מעין יסוד שעליו עומד וניצב הדבר.

ועיין ספר השורשים לרד"ק, ערך נצב. וכתב בביאור שמות נרדפים שבתנ"ך (ערך עמד - יצב - קום) וז"ל, התציבות בלי כל פעולה, עיי"ש. וכאשר יש פעולה ותנועה חסר ביציבות הדבר

אדריכל

מושבה בשוה שלא תמיש ולא תטה, ולא תהא בולטת חוץ לדימוס, עכ"ל. וכמו שנתבאר לעיל, אדרזגא, כהוגן וכשורה, ודו"ק. ועיין שטמ"ק (שם) בשם הראב"ד. והוסיף במאירי (שם) וז"ל, ראש האומנין, המדקדק בהנחת האבן "בקו המשקולות שבידו", שלא תהא בולטת חוץ לדימוס, ושלא תהא

אדריכל, כתב רבינו בחיי (בראשית, ו, ו) וז"ל, פירוש אדריכל, אומן או בנאי. תרגום ויפסלו בוני שלמה, ובנו אדריכלי שלמה (מלכים, א, ה, לב), עכ"ל. וברש"י (עירובין, כו, ע"א) כתב וז"ל, אדריכלין - בנאים, עכ"ל. אולם בב"מ כתב (ק"ח, ע"ב) וז"ל, אדריכל - הוא אבי האומנין, שהוא מדקדק בהנחת האבן לצדדה על

מתנדנדת, עכ"ל. וכמו שנתבאר לעיל שאדר לשון חוזק ויציבות, היפך מתנדנדת, והבן. ועוד כתב המאירי (עירובין, שם) וז"ל, ולשון אדריכל, שמהדר (אדר - הדר) את הכל, שהוא מסדר אבני הפנות (קרנות, עיין רש"י, זכריה, ד, י), ומורה לאחרים אח"כ האיך יסדרו זו אחר זו, עכ"ל.

ועוד כתב רש"י (זכריה, ד, ז) וז"ל, אדריכל בראש הבונים, והם יבנו הכל כפי דבריו אשר יצוה בבנין נאה ומפואר, עכ"ל. ולפ"ז נקרא אדריכל, בבחינת אדר-כל, כי ע"פ דבריו ייעשה כל המלאכה למקום דירה.

ואמרו חז"ל (ב"ר, כז, ד) משל למלך שבנה פלטרין ע"י אדריכל, ולא ערבה לו, על מי להתרעם, לא על אדריכל, הה"ד ויתעצב ה' אל לבו. וכתב הרמב"ן (בראשית, ו, ו) וז"ל, והוא סוד גדול לא ניתן ליכתב, והיודעו יתבונן למה אמר בכאן שם המיוחד, ובכל הפרשה וענין המבול שם אלקים, עכ"ל. וביאר דבריו הרבינו בחיי (שם, יב, ח) וז"ל, הה"א הראשונה שבשם (הוי"ה) שמכחה נבראו שמים וארץ, והוא המלך שבנה פלטרין ע"י אדריכל, והאדריכל הוא הה"א של בהבראם, והיא ה"א האחרונה שבשם, עכ"ל. ועיין עוד ספר הפליאה (ד"ה וכשם שגזר). וכן מבואר בציוני (בראשית, ד"ה וינחם). ובמאירת עינים (שם). וברקנאטי (שם). ומערכת אלוקות (פ"ח). ובתורה אור על הרמב"ן (שם). ופרדס רימונים (שער כ"ג, פ"א, ערך אדריכל).

והבן שלמ"ד בניסן נברא העולם, היינו כ"ה אדר. ולכך נקרא אדר, מלשון אדריכל, והבונה נקרא אדריכל, והזמן שבו בונים נקרא אדר. ורמז לדבר, אדריכל עם הכולל גימט' פור, ובלי הכולל פרה, כי בחודש אדר מאיר אור הפורים, ובו קוראים פרשת פרה. ובקלקול זהו המן, שעליו אמרו (מגילה יג ע"ב) לית ידידע לישנא בישא כהמן. והוא אדריכל, מלשון רכילות. וכל דירתו בעולם דירת רכילות.

אדרבלין - אדרבליים

אמרו (ב"ר, ג, יד) ויהי כמצחק בעיני חתניו - אמרו, אדרבלין ודרבלין במדינה, ומדינה נהפכת. וקרוב לכך עדרבלין, וכן אדרכלין. וכתב במתנות כהונה (שם) וז"ל, פרש"י

והערוך, מיני זמר, כלומר העיר צהלה ושמחה, עכ"ל. וכתב בערוך ערך זה, וז"ל, בב"ר, פכ"ג, כל תופס כנור ועוגב, אדרבלין וכורבלין, עכ"ל. ולפ"ז, אדרבלין היינו כנור.

וקרוב לכך אדרבליס. ואיתא בערוך ערך זה, וז"ל, בירושלמי (פרק החליל, פ"ה, ה"ו) רשב"ל אמר, עוגב זה אדרבליס. תני רשב"ג, לא היה אדרבליס בירושלים מפני שהוא סורח את הנעימה.

וזהו 'אדר', זמן שמחה, ימי משתה ושמחה, החודש אשר נהפך לששון ושמחה. ו'בליס', מלשון בלוס, מעורב, כמ"ש ברד"ק (ספר השורשים, ערך בלוס) וז"ל, בדברי רבותינו ז"ל, כל דבר מעורב יקרא בלוס, עכ"ל. ומצד הקלקול זהו תערובת בלתי נכונה ומדויקת, כמ"ש בתרגום אונקלוס (שמות, יד, ג) מערבלין אנון בארעא, מלשון תערובת.

וזהו שמחה של אדר, שמחה של תערובת. ולכך נהגו להתחפש בפורים, כי עי"ז נעשה שמחה של תערובת. כי סתם שמחה הוא היפך של תערובת, כמ"ש (חולין, ס, ע"א) בשעה שנשאו דשאים ק"ו לעצמן ולא יצאו בערבוביא, פתח שר עולם, יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. אולם בפורים שמצוה חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע, זהו ערוב הדעת, וכלשון הלוקוטי הלכות (הלכות כלי היין, הלכה א) וז"ל, היין וכו' משכר ומערבב דעתו, וזה עיקר בחינת שכרות וטרופ הדעת, והיינו כשנתערבב דעתו, עכ"ל.

ועיקר התערובת שהתגלתה בפורים, הוא מש"כ (אסתר, ח, יז) ורבים מעמי הארץ מתייהדים. והוא מעין יציאה וגאולה ממצרים, דשם דכתיב (שמות, יב, לח) וערב רב עלה עמם. וכנודע שערב רב גימט' דעת. והוא דעת דקלקול, ערבוביא של האומות, כמ"ש (ע"ז, ב, ע"א) לעת"ל מביא הקב"ה ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר למי שעסק בה, יבא ויטול חלקו, מיד מתקבצין ובאין עכו"ם בערבוביא, שנאמר (ישעיה, מג, ט) כל הגוים נקבצו יחדיו, א"ל הקב"ה, אל תכנסו לפני בערבוביא, אלא תכנס כל אומה ואומה וסופריה, וכו'. ושורשם בח' פוסקים אחרונים שבתורה שהיו כתובים ע"י משה בדמיע, בערבוביא, כמ"ש בפ"ק דב"ב. ושורש הארת פורים היא, זה לעומת זה,

בתחילה והעיר שושן נבוכה, לשון בכי ודמע, ואח"כ צהלה ושמחה, כחינת אדרבלין וקרבלין במדינה.

אדריאנטיין

אמרו (ב"ר, א, טו) ומנין ששלט דוד על אדום, שנאמר (שמואל, ב, ח) וישם באדום נציבים. ר' סימון אמר, קסטרס. רבנן אמרי, אדריאנטיין. וזהו אנדרטא שלו. עיין תפארת ציון (שם), וחידושי הרד"ל. וז"ל רש"י (שבת, עב, ע"ב) אנדרטא - צורת המלך שעושין לכבוד המלך, עכ"ל. ועיין עוד ברש"י (מו"ק, כה, ע"ב, ד"ה אנדרטא). ועיין ר"ה (כד, ע"ב) דהוה ביה אנדרטא, ובראשונים שם. אולם במתנות כהונה (על המז"ר הנ"ל) פירש, וז"ל, מיני מושלים הם, עכ"ל.

ולפ"ז אדריאנטיין הוא מלשון אנדרטא, בלשון רבים. אנדרטא אותיות אדר-נטא. ונגלה בענין של גזירת אחשורוש - המן, כמ"ש (יב, ע"א) שאלו תלמידיו את רשב"י, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, א"ל וכו', מפני שהשתחוו לצלם. וצלם זה היה אנדרטא. עיין פנ"י (שם), ור' צדוק בדברי סופרים (אות לג). ועיין תרגום יונתן (מגילת אסתר, ג, ב) וכל עבדי מלכא די בתרע בית מלכא גחנין לאנדרטא וגו'. ועיין חת"ס (תורת משה, דרוש לז' אדר, ד"ה אמנם שאלו). ועיין עוד בדבריו על מגילת אסתר (ד"ה ומרדכי לא יכרע). ועיין תוס' (כתובות, לג, ע"ב, ד"ה אילולי. ופסחים, נג, ע"ב, ד"ה מה ראו). [ובתוס' שם כתבו בשם ר"ת, שהצלם של נובכדנצר בזמן חנניה מישאל ועזריה לאו ע"ז הוה, אלא אנדרטא שעשה לכבוד עצמו, ולכן מדינא לא היו צריכים למסור נפשם לכבשן האש אע"פ שהיה בפרהסיא, אלא הוצרכו ללמוד ק"ו מהצפרדעים, כמ"ש בגמ' שם, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם וכו'].

וכל אנדרטא נעשה לשם קביעות, ובפרט אנדרטא של מלכים שמתו, כמ"ש רש"י הנ"ל (במו"ק). וזהו מלשון אדר, שדר לדרי דרי, כמ"ש בביצה (טו, ע"ב).

וכן הוא מלשון נציבים, מיני מושלים, כדברי המתנות כהונה. והיינו ששולטת בכח וחוזק, מלשון אדיר במרום, כנ"ל בביצה שם, לשון אדיר - חזק.

ודייקא נגלה שדוד שם באדום אנדרטא, כמו שפירש שם בתפארת ציון, שהוא להאיר את אור לעת"ל של הארת משיח, שישלוט באדום, וז"ל, כל עיקר כונתו של דוד במה שכבש לאדום, היה כדי לעשות דרך על לעת"ל, כמ"ש בויק"ר שם על הפסוק ואשר להיות כבר היה, שכל מה שהקב"ה עתיד לעשות ולחדש בעולמו לעת"ל, כבר הקדים ועשה מקצתו מקצתו ע"י נביאיו הצדיקים בעוה"ז וכו', שדוד בעצמו יהיה גואל לעת"ל, לכן אמרו אדריאנטין שהיה מציב בכל העיירות של אדום האנדרטא שלו, שבזה עשה דרך על לעת"ל, ושיהיו כורעים ומשתחווים לפניו, עכ"ל. וזהו לשון אדר, לדרא דרי, לעת"ל, ודו"ק.

אנדרוגינוס

אנדרוגינוס ביאורו זכר ונקבה, כמ"ש בתוי"ט (יבמות, פ"ח, מ"ו) וז"ל, כתב בספר התשבי, שהיא מילה יונית, אנדרי - איש, גינוס - אשה, עכ"ל. וכן כתב בתפא"י (בכורות, פ"ו, מ"ב, יכין, אות ק) וז"ל, בלשון יון נקרא איש אנדרו, ואשה גינוס, ור"ל הכא שיש לו זכרות וגם נקבות, עכ"ל.

וגינוס נקרא גם יום לידת האדם, כמ"ש רש"י (בראשית, כ, כ) וז"ל, יום הולדת את פרעה - יום לידתו, וקורין לו יום גינוסיא, לשון הולדת, לפי שאין הולד נולד אלא ע"י אחרים, שהחיה מילדת את האשה, עכ"ל. ועיין ע"ז (י, ע"א) מאי יום גינוסיא, יום הלידה (וז"ל הר"ח שם, גינוסיא בלשון יון, יום הלידה) וכו', אלא מאי יום גינוסיא, יום שמעמידין בו מלכם (והוא בחינת יום לידה, כי כאשר נולד נעשה כלידה חדשה, כי הוא אדם חדש, והבן). ועיין שמו"ר (לז, א) מגינוסיא שלך. ודו"ק. וכתב בתוי"ט (שם, פ"א, מ"ג) וז"ל, והרמב"ם כתב בפ"ט מהלכות ע"ז, יום "שמתכנסין" בו נכרים להעמיד להן מלך. וכתב הכסף משנה, שמפרש גינוסיא כמו כינוסיא, ואפשר שכך היה גרסתו, עכ"ל.

והבן, שאנדר, אדר-ן, בחינת יעשו עץ גבוה חמישים אמה ויתלו את מרדכי, ונתלה עליו המן לבסוף. וגינוס יום ההמלכה, כנ"ל. וזהו שורשו של עמלק ביום גינוסיא שלו, כמ"ש (ירושלמי, ר"ה, יז, ע"ב) והיה כאשר ירים משה ידו וכו', ריב"ל אמר, עמלק כושפן היה, מה היה עושה, היה מעמיד בנ"א ביום גינוסיא שלו, לומר לא

במהרה אדם נופל ביום גינוסיא שלו, מה עשה משה, עירבב את המזלות. וכן כל שורש המגילה ביום גינוסיא, כמ"ש (ילק"ש, פ"א, רמז תתרמה) בשנת שלש למלכו עשה משתה וכו', גינוסיא שלו היה, משלח אגרות לכל המדינות ולכל עיר ועיר ולכל שרי המדינות לבוא ולעשות לפניו שמחה.

והנה יום השבת הוא יום גינוסיא של הקב"ה, שבת מלכתא, כמ"ש (פסיקתא רבתי, פרק כג), ובו היתה מעבדה ושתי את בנות ישראל, ונענשה שנעשה לה זנב. והיינו כי נחלקו אם בבריאית אדם וחיה היו תחלה אדם וזנב או דו פרצופים. ויש שיטה נוספת (ויק"ר, יד, א) אנדרוגינוס בראו. והיינו שבתיקון השלם זהו אנדרוגינוס דתיקון, כללות זכר ונקבה יחדיו, ובקלקול זנב. וושתי שקלקלה יום גינוסיא של הקב"ה, שבת, נפלה מאנדרוגינוס בראו, לאדם וזנב, ודו"ק.

אדך - אידך

כתב בערוך ערך אידך, וז"ל, בכל התלמוד תניא אידך, פירושו אחר. ולי נראה שמלה זו מחוברת מן אי ודך, עכ"ל.

ומלת דך מלשון חולשה, כמ"ש חז"ל (ויק"ר, בהר, לד) ז' שמות נקראו לו [לעני], עני אביון מסכן דל מך רש דך. או כמ"ש (במדבר, יא, ח) או דכו במדוכה, וכמ"ש (ביצה, יד, ע"א) תבלין נידוכין במדוך של עץ. וכן פצוע דכה. ועיין ספר השורשים לרד"ק, ערך דוך. ואמרו (ויק"ר, שם) דך - מדוכדך, רואה דבר ואינו אוכל, רואה דבר ואינו טועם ואינו שותה. ועי"ז נעשה מדוכדך, וכלשון יריעות שלמה (חוברת ב, יריעה ט) שהוא מודכא ונחות בענינו, ביאור, מדת שפל רוח וענוה, עכ"ל. וכתב בחשק שלמה (ערך דך) וז"ל, שלבו ורחו נשבר ונדכא, עכ"ל. וכתב עוד ביריעות שלמה (חוברת יא, יריעה כא) וז"ל, והוראת דך על הכתשה, שעל ידה יתחלק הדבר כולו לחלקים קטנים, כמו או דכו במדכה (במדבר, יא, ח), יקרא הכלי שדכין בתוכו מדוכה, והכלי שדכין בו יקרא מדוך, עכ"ל.

ובעומק דך מלשון מקום, דוכתא, כמ"ש בערוך ערך דך. והבן שמחד דך לשון כתישה כנ"ל, וזהו ואידך, אי-דך, שעל ידי שנחלקים כותשים זה את זה בדבריהם.

אולם מאידך כל אחד יש לו את מקומו ואינו נכנס לגבול חבירו, וזהו דוכתא, בבחינת אין לך דבר שאין לו מקום, ושם אין כותשים אותו. אולם כאשר הולך ממקום למקום אחר, זהו דרך, דך-ר.

וכן דך לשון טהרה, דכי, כמ"ש בערוך ערך דך, וז"ל, משקי בית מטבחיא, לא דיך שהם דכן, אלא שאין מכשירין (חולין, לו), תרגום, טהור, דכי, עכ"ל. והיינו כי טמא מלשון טמטום, סתום, טם, וטמטום אינו יודע אם הוא זכר או נקבה, ועי"ז אין לו מקומו שלו, ונחסר לו דוכתא דיליה. והפכו, טהור, מזוקק, בלתי מעורב בדבר אחר. ולכך נקרא זכר דוכרא, מלשון דך, זכר לשון זכירה, בלתי מעורב דבר אחר. לעומת כך שכחה, שנתערבו בדברים אחרים, ולכך יש שכחה, בבחינת מה שאמרו "מדבר אחר שבא להשכיחו", והבן.

ובעומק, דך - כד, מלשון כד, כ"ד קשוטי כלה, כ"ד ספרים, נ"ך. ומי שנחסר לו הארת כ"ד ספרים, הוא דך. והוא שייך בזכר כנ"ל, ונקבה המקבלת הארה זו מן הזכר, זוכה לכ"ד קישוטי כלה.

וכאשר מאיר אור כ"ד דתיקון דזכר ונוק' כנ"ל, אזי כתיב (ישעיה, נד, יב) ושמתי כד כד שמשותיך.

אידלי

אמרו (ב"ב, טז, ע"ב) רשב"י אומר, אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא, ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם, תלאה הקב"ה בגלגל חמה. אמר אביי, היינו דאמרי אינשי, אידלי יומא, אידלי קצירא. ואידלי לשון הגבהה, מלשון דלו עיני למרום, וכמו שפירש רש"י שם, וז"ל, אידלי יומא - הוגבה שמש, כשהחמה זורחת. אידלי קצירא - מיקל החולי, עכ"ל.

וכתב בשלמי נדרים (ת, ע"ב) וז"ל, דיציאת השמש אינו אלא להקל את החולי, כלשון אידלי קצירא, "הורם" והוקל החולי מהחולה, עכ"ל. והוא מפני שכשהשמש עולה פועלת רוח צפונית, וכשהיא יורדת פועלת רוח דרומית. עיין מהרש"א (ב"ב, כה, ע"א, ד"ה ד' רוחות מנשבות). ועיין קהלת יעקב (ערך רפאל). ואפיקי ים (ב"ב, שם). ועד

מתי הוא שיעור אידלי יומא, בדרשת מהרי"ט (יתרו, דרוש א) כתב שזהו עד ג' שעות. אולם בפרדס יוסף (בראשית, לב, לב) מבואר שהוא עד חצות, וכן נראה מדברי האפיקי ים הנ"ל. ועיין רבינו גרשום (ב"ב, שם).

וכן אמרו (תמיד, לב, ע"ב) אידלי כוליה עד דמטא לפתחא דגן עדן. וביאר הרא"ש (שם) וז"ל, אידלי כוליה - הלך "למעלה" על שפת הנהר, עד שהגיע לשערי גן עדן, עכ"ל ובערוך ערך אידלי כתב וז"ל, אידלי דימא (בריש המוכר את הספינה, דף עד), פירוש, זה לויתן (א"ב, בנוסחאות דידן גרסינן ארזילי), עכ"ל. והטעם שנקרא אידלי, כי כתיב (תהלים, קד, כו) לויתן זה יצרת לשחק בו. וכתיב (איוב, מ, כה) תמשך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשונו. ועיין ב"ב (עה, ע"א). ודרך לויתן לקפץ ולעלות וחוזר חלילה, בחינת דל, וכמ"ש הגר"א (אדרת אליהו, איוב, ג, כב) וז"ל, לויתן זה יצרת לשחק בו, ר"ל כי השחקן שמחה פתאומית המגיע לאדם, לכן אנחנו כאשר נבין ונשיג ידיעתו יתברך, ידיעה חדשה בכל פעם בפתע פתאום, יתכן לומר לשחק בו, עכ"ל. וכל השגה חדשה, הוא בחינת עליה, והבן.

ולהיפך דל מלשון ירידה ודלות, וכמ"ש הרמח"ל (תקט"ו תפלות, תפלה קפד) וז"ל, וכמה נשמות קדושות וכמה מלאכים קדושים מזכירים תמיד השכינה לפני המלך, המזכירים את ה' אל דמי לכם, ר"ת אדל, בו וידל ישראל עד מאד, ובעבור עמלק שנטל כוחו של יעקב וגרם לו להיות דל בגלות, עכ"ל. ועיין עוד בדבריו באדיר במרום (מאמר ביאור ז' מלכין).

וכתב בשער הכוונות (דרושי תיקון חצות, דרוש א) וז"ל, תכוין בשם קדוש של ע"ב שמות, יסע ויבא ויט, והוא אל"ד, ותכוין כי שם זה הוא הלידה (אלד לשון לידה), וגם שם זה העולה בגימט' עם כללותו כמנין לאה, וצריך שתכוון, כי בתחלה לא היה כך, והוא למעלה בפסוק על חומותיך ירושלים וגו', המזכירים את ה' אל דמי לך לכם, ותכוון כי אז היה בר"ת אד"ל, ועתה נהפך ונעשה אלד בסוד הלידה כנזכר, עכ"ל.

אידן

כתב בתפא"י (שבת, פ"ב, מ"א) וז"ל, ולא בפתילת האידן - אידן הוא ערבה, בל"י איטעא

(ופתילת, הוא הצמר המצוי בין הקליפה להעץ), עכ"ל. וכמ"ש (שבת, כ, ע"ב) ולא בפתילת האידן - אחוינא. והיינו ערבה. ועיין טור (או"ח, סימן רס"ד). ובירושלמי (שם) אמרו, ולא בפתילת האידן, עורניתא. ועיין הפלאה שבערכין (ערך עמר). ואמרו (שבת, כ, ע"ב) פתילת האידן וכו', עמרניתא דביני ביני. ונראה שעמרניתא המובא בבבלי דידן, ועורניתא המובא בירושלמי, חד הם.

וכתב בתוס' הרא"ש (שם) וז"ל, בפתילת האידן, בפתילת המדבר, מה שהזכיר בהני פתילות טפי מבאחריני, לפי שגדלין כעין פתילות, עכ"ל. אולם בסמ"ג (ל"ה, מצוה ס"ה, ד"ה בפרק במה מדליקין) כתב וז"ל, בצמר הנעשה מקליפה דקה הסמוכה לאילן ערבה, תחת הקליפה עבה, וזה קרוי בלשון המשנה פתילת האידן, עכ"ל, משמע שאינו עשוי כעין פתילה אלא נעשה פתילה מקליפה דקה, ודו"ק. ואינו צמר בתחילה כלשון הרמב"ם ור"י מלוניל שם ועוד ראשונים, אלא תחילתו קליפה, והבן. ובספר התרומה (סימן רכ"ז) כתב כדברי הסמ"ג.

והנה אידן, אותיות אדני, שם אדנות. עיין פע"ח (שער התפילין, פרק י). ומצת שימורים (הלכות תפילין, סוד י"ב תפירות של תפילין).

והנה נתבאר שאידן הוא ערבה, וערבה כנגד שם אדנות, וכמ"ש בעבודת הקודש (כף אחת, יז) וז"ל, וע"י חבטת ה' בדי ערבה, ה' פעמים בקרקע נגד ה' אותיות מנצפ"ך, גבורות אדנ"י אלהי"ם, וכו', עכ"ל (ועיין חמדת ימים, חג הסוכות, פ"ו). ועיין שער הכוונות (דרושי חג הסוכות, דרוש ח). ומבוא שערים (חג הסוכות, פ"ט). וכתב במחברת הקודש (שער הלולב וד' מינין, רזא דלולב) וז"ל, ערבה עם ד' אותיות גימט' רי"ו (גבורה), ס"ה (אדנ"י), עכ"ל. וכתב הרמ"ע מפאנו (מאמר שבתות ה', ד"ה ודע כי) וז"ל, עדיין הדין של ר"ה ויוה"כ תלוי ועומד עד יום ערבה, שבו נגמר החותם, כנודע, עכ"ל. וכנודע אדנ"י - אותיות דין-א.

אדן

אזן בארמית אודנא. והאזן בבחינת קבלה, כשם אדנו"ת (מלכות), והוא בבחינת שמיע לי, סבירא לי.

וכתב בערוך ערך אודנא וז"ל, אודנא דמיא (ברכות, כב), פירוש אדנא, אמבטי של מים,

ויש ספרים שכתוב בהם אוונא דמיא, עכ"ל. והיא בחינת אדן - אדנים, מקום בית קיבול. וכן אמרו (ב"ב, קמד, ע"א) הניח בנים גדולים וקטנים, שאני אודייני דלנטורא הוא דעבידא. ופירש רבינו גרשום (והובא בערוך שם), פירוש, הניח להם אביהם בור וכיסויי, עכ"ל. אולם הר"ח שם פירש, מכתש.

ועוד כתב בערוך ערך אדן, וז"ל, ואדני השדה חיה (כלאים, פ"ח, מ"ה). פירוש, בנ"א הגדלים ביערים (והיינו בנ"א שדומים לחיות מפני שגדלים עמהם). וי"א חיה דומה לבני אדם. ירושלמי - אדני השדה, חיה. ייסי ערקאי בר נש דטור הוא, והוא חי מן טיבוריה, איפסק טיבוריה לא חיי, עכ"ל. ואמרו (כלאים, שם) אדני השדה, מטמאות באהל, כאדם. אולם עיין רש"י (איוב, ה, כג) וז"ל, אבני השדה מין אדם הן. וחית השדה - שנקרא גרוש"ה בלע"ז, וזו היא חית השדה ממש, ובלשון משנה תורת כהנים, נקראים אדני השדה, עכ"ל. וי"א שהוא כלב, עיין עץ חיים (שער מב, פ"א, מ"ב). ודעת תבונה (פ"ד). וי"א כבש, עיין ספר הברית (ח"א, מאמר יא, פ"ד). וי"א צורת אדם, כדלעיל וכדלהלן.

וכתב בתורת משה לחת"ס (בראשית, כה, כז) על עשו הנקרא איש שדה, וז"ל, דאיש שדה י"ל, דהיינו אדני השדה דכתיב באיוב, ונקרא ג"כ כבר דברא, והיא חיה ששמה ידעוני, שלוקחין עצם בפיו ועושין כישוף לומר עתידות, עכ"ל. ולפ"ז מדבר מכח חיה זו, והבן. וזהו כח שם אדנו"ת, כנודע, שמכוחו הדיבור, כמ"ש (בראשית, מב, ל) דבר אדוני הארץ. וזהו עשו שמטמא כאהל כאדם, והבן. ועיין ר"ש (כלאים, שם).

וכתב הרמב"ם (כלאים, שם) וז"ל, הם חיות הדומות לבנ"א, ואומרים המספרים חידושו העולם, שהוא מדבר דברים רבים שאינם מוכנים, ודיבורו דומה לדיבור בנ"א, עכ"ל. וברע"ב (כלאים, שם) כתב וז"ל, וצורתו צורת אדם בפרצוף ידים ורגלים ואין כל בריה רשאה לקרב אליו כי הוא הורג וטורף כל הקרב אליו, וכשרוצים לצוד אותו מורים בחצים בחבל עד שנפסק, וצועק בקול מר ומת מיד, עכ"ל.

ונודע שבין כל מדרגה ומדרגה, יש ממוצע, והממוצע בין אדם לבהמה, הוא אדני השדה, שלכך זו חיה שדומה לאדם. ומבואר בעץ חיים (שער מב, פ"א, מ"ב) שהוא ממוצע בין חי לצומח, כי כל חיותו כצומח, ודו"ק. ולכך הוא ממוצע הן בין צומח לחי, והן בין חי למדבר, ודו"ק היטב היטב [ועיין פתחי שערים (נתיב קיצור אבי"ע, פתח ג) שהוא בחינת עתיק, וכל עתיק מלכות של עולם עליון משם אדנו"ת]. ותמיד

קול הלשון

073.295.1245 ♦ 718-521-5231 2»4»12

1

בלבבי משכן אבנה
חלק א-ט

2

סדרת "דע את"

3

התבודדות

4

תפילה

5

ספרי קודש

6

דרשות

7

ארבעת היסודות -
תיקון המידות

8

פרשת השבוע

9

מועדי השנה

10 < תורה, גמרא ושולחן ערוך
11 < אנציקלופדיית בלבבי משכן אבנה
12 < אוצר אותיות
13 < ליקוט צורת אדם ועבודתו

ספרי מורנו הרב שליט"א

סדרת בלבבי משכן אבנה

בלבבי משכן אבנה - ט' חלקים

בלבבי משכן אבנה על מועדי השנה (ב' כרכים)

בלבבי משכן אבנה על התורה - תשס"ו (ב' כרכים) אָוֶל

סדרת "דע את"

דע את עצמך - הכרת הנפש

דע את נפשך - בנין כוחות הנפש

דע את הרגשותיך - עולם ההרגשה

דע את מחשבותיך - עולם המחשבה

דע את דמיוןך - עולם הדמיון

דע את נשמתך - גילוי הנשמה

דע את הויתך - גילוי הוית הנפש

דע את מנוחתך - מנוחת הנפש

דע את גאולתך - גאולת הנפש הפרטית

דע את ביתך - בנין הבית היהודי

דע את ילדיך - חינוך ילדים

דע את תורתך - דרכי לימוד חדש

דע את בטחונך - ביאור דרכי הבטחון והשגתו

סדרת ארבעת היסודות

דע את מידותיך - מהות המידות - יסוד העפר אָוֶל

הכרה עצמית והעצמת הנפש

ארבעת היסודות - יסוד העפר - תיקון כח הריכוז

ארבעת היסודות - יסוד המים - תיקון כח התאווה

ארבעת היסודות - יסוד האש - תיקון כח הכעס

פירוש 'בלבבי משכן אבנה' על הספה"ק

מסילת ישירים (ג' כרכים)

דרך ה' - חלק א' אָוֶל

נפש החיים שער ד'

בעל שם טוב על התורה עם ספר 'להב אש'

ספרים וקונטרסים נוספים

ספר קול דממה דקה אָוֶל

בלבבי משכן אבנה - הכנה לשבת קודש אָוֶל

שאלות ותשובות - שאל לבי תשע"ח-תשע"ט

קונטרס וחי לעולם

תורת הרמז - על סדר הפרשיות אָוֶל

ספר ההתבודדות עם פירוש על המספיק לעובדי ה' -

פרק ההתבודדות

ספר עולם ברור

שער הנון חדש

פנימיות התורה

פירוש בלבבי משכן אבנה על פתחי שערים אָוֶל

פירוש בלבבי משכן אבנה על עץ חיים אָוֶל

פירוש בלבבי משכן אבנה על רחובות הנהר אָוֶל

פירוש בלבבי משכן אבנה על קל"ח פתחי חכמה אָוֶל

ספרים מתורגמים

Building A Sanctuary In The Heart, Vol. 1-2

Getting To Know Your Self

Getting To Know Your Soul

Getting To Know Your Feelings

Getting Ready For Your Redemption

Getting To Love Your People

Getting To Know Your Home

Bilvavi – On The Path (Mesilas Yesharim)

Bilvavi – On The Holy Days

Bilvavi – On The Parsha (Bereishis-Shemos)

Bilvavi – On The Parsha (Vayikra-Devarim)

Building Yourself – Gateway to Actualizing Your